

ZBIÓR
ARTYKUŁÓW NAUKOWYCH

PEDAGOGIKA.
NAUKA W CZORAJ, DZIŚ, JUTRO.

Warszawa

28.02.2016

#2

СБОРНИК
НАУЧНЫХ СТАТЕЙ

ПЕДАГОГИКА.
НАУКА ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА.

Варшава

28.02.2016

#2

U.D.C. 37+082

B.B.C. 94

Z 40

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Druk i oprawa: Sp. z o.o. «Diamond trading tour»

Adres wydawcy i redakcji: 00-728 Warszawa, ul. S. Kierbedzia, 4 lok.103

e-mail: info@conferenc.pl

Zbiór artykułów naukowych.

Z 40 Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Pedagogika. Nauka wczoraj, dziś, jutro." (28.02.2016) - Warszawa:

Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. - 84 str.

ISBN: 978-83-65207-70-8

Wszelkie prawa zastrzeżone. Powielanie i kopiowanie materiałów bez zgody autora jest zakazane. Wszelkie prawa do materiałów konferencji należą do ich autorów. Pisownia oryginalna jest zachowana. Wszelkie prawa do materiałów w formie elektronicznej opublikowanych w zbiorach należą Sp. z o.o. «Diamond trading tour». Obowiązkowym jest odniesienie do zbioru.

nakład: 50 egz.

"Diamond trading tour" © Warszawa 2016

ISBN: 978-83-65207-70-8

Komitet Organizacyjny:

- W. Okulicz-Kozaryn**, (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, członek-korespondent Międzynarodowej Akademii pedagogicznej, członek Polskiego towarzystwa ekonomicznego, Polska;
- A. Murza**, (Zastępca Przewodniczącego), MBA, Ukraina;
- E. Ageev**, д.т.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;
- A. Горохов**, к.т.н., доцент, Юго-Западный государственный университет, Россия.
- L. Nechaeva**, dr, Ukraina;
- M. Ордынская**, профессор, Южный федеральный университет, Россия.
- B. Подобед**, dr, Belarus;
- S. Seregina**, independent trainer and consultant, Netherlands;
- J. Turlukowski**, dr, Uniwersytet Warszawski, Polska.

Komitet naukowy:

- W. Okulicz-Kozaryn** (Przewodniczący), dr. hab, MBA, profesor, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie, członek-korespondent Międzynarodowej Akademii pedagogicznej, członek Polskiego towarzystwa ekonomicznego, Polska;
- B. Куц**, д.т.н., профессор, Юго-Западный государственный университет, Россия;
- P. Латыпов**, д.т.н., профессор, Московский государственный машиностроительный университет (МАМИ), Россия;
- A. Tsimayeu**, dr, associate Professor, Belarusian State Agricultural Academy, Belarus;
- E. Чекунова**, д.п.н., профессор, Южно-Российский институт-филиал Российской академии народного хозяйства и государственной службы;
- L. Nechaeva**, dr, Ukraina.

SPIS /СОДЕРЖАНИЕ
СЕКСЈА 13. PEDAGOGIKA.
(ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ)

1. Кожевникова А.В., Неждий О.А. 7
УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ
2. Барбашова І. А. 9
СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯ-
РІВ ПЕРЦЕПЦІЇ
3. Апрелева І.В. 13
ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ВИХО-
ВАННЯ В УКРАЇНІ
4. Безрук М.Л. 17
МОТИВАЦІЯ ДО УСПІХУ СТАРШОКЛАСНИКІВ СІЛЬСЬКОЇ ЗА-
ГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ
5. Зданевич Л. В. 19
АНАЛІЗ СИМПТОМАТИЧНИХ СКЛАДОВИХ СТУДЕНТСЬКОЇ ДЕ-
ЗАДАПТАЦІЇ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ
6. Перхайло Н.А. 23
КОМУНІКАТИВНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА
ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА (СОЦІАЛЬНОГО
ПРАЦІВНИКА)
7. Мозуль И. В. 26
ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ КАК
ПРОЦЕСС ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ К ДЕЯТЕЛЬНОСТИ
8. Брехунець А.І. 33
ЗНАЧЕННЯ ІНЖЕНЕРНОЇ ПЕДАГОГІКИ У РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНОЇ
ТВОРЧОСТІ СТУДЕНТІВ
9. Конопля В.О., Рамусь Т.В. 38
ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ З ЧИСЛОВИМИ ПІРАМІДАМИ З МЕТОЮ
АКТИВІЗАЦІЇ ЇХНЬОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІДВИ-
ЩЕННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

10. Мішедченко В.В.	43
ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ	
11. Огринчук О. П.	49
РОЛЬОВА ГРА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА	
12. Петрук І. С.	53
РАЗВИТИЕ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИКТ	
13. Макаренко О.В., Першина Л.О.	58
ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА УСПІШНІСТЬ СТУДЕНТІВІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОБОТИ З НЕУСПІШНИМИ СТУДЕНТАМИ	
14. Аверіна С. В.	62
ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦІПЛІН КОМУНІКАТИВНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО НАПРЯМУ	
15. Ефимова А.Н., Карчава О.В.	66
О НЕОБХОДИМОСТИ ИЗМЕНЕНИЯ ПОДХОДА К ПЛАНИРОВАНИЮ УЧЕБНОГО ВРЕМЕНИ ДЛЯ КУРСА ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ	
16. Чемоніна Л. В.	70
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА В ЛІВОРУКИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ	
17. Шумська О. О., Чикризова Ю. М.	72
ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ МИСТЕЦТВА У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЗНЗ	
18. Шумський О. Л.	74
СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	
19. Topalov E. M., Bandurov S. O.	76
THE INTEGRATION OF KNOWLEDGE IN PHYSICS AND ENGLISH IN TRAINING PHYSICS AND TECHNOLOGY STUDENTS	

20. Рехтега Л. О., Єфремова Ю. О..... 79

РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ТА
АКТИВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ
МАТЕМАТИКИ

21. Висоцька О. Л..... 83

SOCIAL RELATIONSHIPS IN WRITING AND THE IMPACT OF NEW
TECHNOLOGIES ON IT

Кожевникова А.В.

к.пед.н., доцент

кафедри педагогіки і педагогічної майстерності,
Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

Недождій О.А.

студентка магістратури спеціальності
«Управління навчальними закладами»,

Мелітопольського державного педагогічного університету
імені Богдана Хмельницького

УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Ключові слова: управління, компетентність, компетенція, професійна компетентність.

Keywords: management, competence, competency, professional competence.

Сьогодні перед дошкільним навчальним закладом постає актуальне питання – професійна компетентність сучасного вихователя як безпосереднього учасника освітнього процесу. У зв'язку з цим виникає необхідність подальшої розробки теорії й практики процесу управління розвитком організаційно-методологічної компетентності вихователя дошкільного навчального закладу.

Спрямування розвитку освіти відбувається за допомогою такої форми діяльності, як управління, саме тому спочатку розкриємо його специфіку. Поняття «управління» багатогранне, ємке і певною мірою універсальне, яке охоплює біологічні процеси, соціальне життя, механізми тощо.

У філософському енциклопедичному словнику управління визначається як «елемент, функція організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечує збереження їх певної структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію їх програми та мети».

А от В. Гуменюк стверджує, що «управління – вид діяльності в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища, який забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для збереження і впорядкування її в межах заданих параметрів на основі закономірностей її розвитку та дії механізмів самоуправління» [3, с. 192].

Ми погоджуємося із А.В. Фокшек, що поняттям «компетенція» визначається коло повноважень, а також знань, умінь, навичок необхідних для реалізації мети та завдань діяльності й саме учитель є безпосереднім провідником, фактичним реалізатором компетентнісних ідей в системі .... управління між суб'єктами педагогічного процесу [4, с. 217].

С. Гончаренко визначає компетентність як «сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію» [2, с. 149].

Слід також підкреслити, що відмінність компетенції від компетентності в тому, що компетенція – це знання і навички в певних сферах діяльності, а компетентність є застосуванням цих компетенцій у конкретній роботі. «Компетенція – добра обізнаність з чим-небудь; компетентний – який має достатні знання в якійсь галузі, який з чимось добре обізнаний, тямущий; який ґрунтується на знанні, кваліфікований» [2, с. 411]. Отже, по-перше: компетентність є загальною здатністю, яка ґрунтується на цінностях, знаннях, здібностях набутих у навчанні та досвіді й сприяє до саморозвитку, самовихованню та самовдосконаленню. По-друге: компетентність розглядається як рівень досягнення компетенцій, відносно яких фахівець має належні знання та досвід.

Тепер розкриємо сутність поняття «Професійна компетентність». Достатньо широке визначення поняття «професійна компетентність вчителя» подає М. Елькін – інтегральна особистісна якість, яка характеризує його здатність до розв’язання професійних проблем та типових професійних завдань, що виникають у реальних ситуаціях педагогічної діяльності, з використанням знань, умінь, навичок і нахилів, освітнього й життєвого досвіду, цінностей. Він відмічає саме вона є проміжним етапом до професійної майстерності, метою якого для кожного конкретного учня (вихованця, студента, працівника закладу освіти) є набуття тих знань, умінь, навичок, якостей, яких йому бракує для досягнення необхідного рівня досконалості в обраній галузі навчання або діяльності [1, с.13].

Виходячи із вищезазначеного, доцільно підкреслити, що управління розвитком організаційно-методологічної компетентності буде здійснюватися ефективніше, якщо вихователі дошкільних навчальних закладів будуть постійно здійснювати професійне зростання: 1) розвиток позитивних якостей, цілеспрямоване їх удосконалення; 2) формування вмій та знань, які дуже необхідні для професійної діяльності на високому рівні; 3) постійне поповнення та оновлення знань, зростання особистої конкурентної спроможності, формування навичок здорового способу життя.

Література

1. Елькін М.В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії засобами проектної діяльності: Автореф. дис.канд.пед.наук: 13.00.04 / ЦППО АПН України – Київ, 2005. – 20 с.
2. Професійна освіта: Словник: Навч. пос / Уклад. С.У Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Никало. – К.: Вища шк., 2000. – С.149.
3. Філософські абрисы сучасної освіти: Монографія / Авт. кол. Предборська І., Вишенська Г., Гайденко В., Гамрецька Г. та ін.; [За ред. І. Предборської]. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 226 с.
4. Фокшек А.В. Професійна компетентність як складова підготовки майбутнього вчителя до суб’єкт-суб’єктного управління / А.В. Фокшек // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2011. – Випуск 4. – Частина 2. – 350 с. – С. 214-220.

Барбашова І. А.

доцент, кандидат педагогічних наук,
Бердянський державний педагогічний університет

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПЕРЦЕПЦІЇ

Анотація: *Визначено сутність засобів навчання молодших школярів перцепції; обґрунтовано систематизацію засобів навчання перцепції за характером відбиття навколишньої дійсності: натуральні об'єкти, зображення і відображення зовнішніх властивостей об'єктів дійсності, описи зовнішніх властивостей об'єктів дійсності умовними знаками і символами, технічні засоби.*

Ключові слова: молодші школярі, сенсорний розвиток, засоби навчання перцепції.

Keywords: younger schoolchildren, sensory development, teaching tools.

Розв'язання проблеми застосування різноманітних засобів у процесі навчання перцепції ми пов'язуємо з необхідністю оптимізації та інтенсифікації сенсорного розвитку учнів 1–4 класів. Поширені в наукових джерелах трактування засобів навчання уможливають розуміння засобів навчання перцепції як різноманітних об'єктів (природних та штучних), приладів, обладнання й устаткування, що використовуються в якості носіїв інформації про зовнішні властивості предметів і явищ оточення, інструментів суб'єктної взаємодії в навчально-перцептивній діяльності. Ми погоджуємося з тезою В. Бикова [1] про те, що для досягнення конкретної освітньої мети із множини усіх засобів навчання створюються відповідні сукупності, які характеризуються техніко-технологічною і функціонально-цільовою інтеграцією. Тому наголошуємо на необхідності по-слуговуватися в сенсорно-розвивальному процесі: окремими засобами, призначеними для здійснення поодиноких перцептивних дій; комплектами, тобто структурно-упорядкованими сукупностями засобів, призначеними для забезпечення навчально-перцептивної діяльності певної модальності (кольорової зорової, музичної слухової та ін.); комплексами – структурно-упорядкованими сукупностями засобів, призначеними для забезпечення навчально-перцептивної діяльності за декількома структурами (кольорової і просторової зорової, фонетичної і музичної слухової, фізико-механічної і просторової дотикової, або просторової зорової і просторової дотикової тощо).

Засоби навчання перцепції складають також певну систему, що характеризується цілісністю взаємопов'язаних компонентів. Її ми розглядаємо як провідну підсистему навчального середовища [1; 2] – штучно побудованої структури, складники якої призначені для створення необхідних умов ефективного і безпечного досягнення цілей сенсорного розвитку молодших школярів, – і глобального освітнього простору, відкритої освіти [3] – частки необмеженого предметного простору об'єктивного (реального) світу, пов'язаної з масштабними явищами в галузі освіти. Належність засобів удосконалення чуттєвої сфери учнів до навчального середовища й освітнього

простору актуалізує проблему їхньої модернізації в руслі нових інформаційних технологій навчання, ергономічності, тобто комфортності для дітей через встановлення безпечності, зручності, оптимальності та швидкості в набутті перцептивно спрямованих знань і вмій, персоналізації – усвідомленого і цілеспрямованого перетворення середовища школярем через зміни наявних об'єктів і появу нових, автентичності – узгодженості, конгруентності середовища з особистістю.

Засоби навчання сприймання є поліфункціональними й окрім традиційних – навчальної, мотиваційної, розвивальної, виховної, контрольної, управлінської, – виконують низку специфічних функцій. Віднесемо до них такі: компенсаторну (полегшення процесу навчання перцепції, досягнення його мети з найменшими витратами часу, сил і здоров'я вчителя і школярів); адаптивну (створення сприятливих для протікання навчально-перцептивного процесу умов, організація демонстрацій, самостійних робіт; дотримання адекватності змісту чуттєво спрямованих понять віковим можливостям учнів, реалізація наступності знань); інформативну (передача необхідної інформації, при цьому засоби навчання можуть бути безпосередніми або опосередкованими джерелами знань про зовнішні властивості об'єктів дійсності); інтегративну (обстеження об'єкту чи явища частинами і в цілому; комплексне застосування засобів навчання, а також засобів нових інформаційних технологій); інструментальну (здійснення певних видів діяльності сприймання, безпечно і раціональне виконання школярами перцептивних дій, педагогом – демонстраційних дій, виховання культури спостереження).

Складною є проблема типології засобів сенсорного розвитку, адже за різними ознаками їх можна віднести до значної кількості класифікацій навчального обладнання, визнаних у сучасній дидактиці (О. Буйницька, І. Зайченко, Н. Морзе, Т. Назарова, В. Оконь, О. Савченко, А. Хуторський, С. Шаповаленко та ін.). Так, за суб'єктами навчально-перцептивної взаємодії засоби її реалізації диференціюємо на засоби викладання (ними користується вчитель для роз'яснення і закріплення навчального матеріалу) і засоби навчання (їх застосовують учні для його засвоєння). За сукупністю об'єктів засоби навчання перцепції поділимо на матеріальні (підручники і навчальні посібники; таблиці, моделі, макети; навчально-технічні засоби, навчально-лабораторне обладнання, приміщення, меблі й інші матеріально-технічні умови навчання) та ідеальні (засвоєні сенсорні еталони, уміння їх застосовувати в обстеженні предметів і явищ оточення, слова-назви й умовні позначення чуттєвих властивостей, схеми, креслення).

На підґрунті ступеня повноти замінювання дій учителя й учнів виокремимо прості навчально-перцептивні засоби (словесні – підручники й інші друковані тексти; прості візуальні – оригінальні предмети, моделі, картини, діаграми, карти) і складні (механічні візуальні, які дозволяють передавати зображення за допомогою технічних пристроїв, наприклад, фотоапарата, діаскопа, епідіаскопа тощо; аудіальні, які дозволяють передавати звуки і шуми – за допомогою програвача, магнітофона, радіо; аудіовізуальні, які поєднують зображення зі звуком – звукові фільми, телебачення; засоби, які автоматизують процес навчання – лінгфонні кабінети, або мовні лабораторії, комп'ютери, електронні й аналогові цифрові машини). Відповідно до способу використання розрізняємо демонстраційні сенсорно-розвивальні засоби (призначені для показу всім дітям одночасно) і роздаткові (для безпосереднього детального озна-

йомлення або практичного і дослідного використання). Варто виділити також засоби, що різняться за стадіями виготовлення, – оригінальні (примірники авторської розробки) і виробничі (готові види продукції).

Спираючись на класифікацію засобів навчання за способом подання інформації, яка орієнтована на врахування вікових особливостей молодших учнів, багатопредметності початкової школи, логіки процесу пізнання, що здійснюється через різні види сприймання, мислення і мовлення, визначимо такі групи аналізованих дидактичних засобів: друківані матеріали (таблиці, опорні схеми, картки для індивідуальної роботи, шаблони, плакати, альбоми, ілюстрації картин); натуральні об'єкти (гербарії колекції, натуральні предмети); моделі (площинні, об'ємні); муляжі та макети (зображення природних об'єктів, процесів); технічні засоби (статичні проєкції, динамічні проєкції – анімаційні зображення, відеофрагменти, динамічні керовані моделі; відтворення звуку – звуковий супровід відео- й анімаційних зображень, динамічних керованих моделей); інструменти і спеціальне обладнання для уроків образотворчого мистецтва, музики, трудового навчання та ін. Своєчасною вважаємо також класифікацію засобів навчання перцепції за новизною. Відповідно до цієї ознаки об'єднаємо їх у групи традиційних (наочні і технічні, підручники, дидактичні матеріали, довідкова й інша предметна література) і нових інформаційних технологій (комп'ютер, програмні засоби – спеціальні програмні продукти для навчання, операційні системи, текстові редактори, графічні редактори, музичні редактори, електронні таблиці, системи управління базами даних, експертні системи, навчальні компакт-диски, електронні підручники).

Найбільш обґрунтованою на сьогодні залишається класифікація за характером відбиття навколишньої дійсності [5, 451–452]. Візьмемо за зразок такий спосіб систематизації стосовно визначення основних груп сенсорно-розвивальних засобів, але їхнє внутрішнє наповнення здійснимо згідно з „Базовим переліком засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової освіти“ [4], рекомендаціями, поширеними методичній літературі, й авторськими поглядами. Засоби навчання сприймати об'єднаємо в чотири групи: 1) натуральні об'єкти (предмети дійсності, колекції, прилади і пристосування, матеріали, інструменти); 2) зображення і відображення зовнішніх властивостей об'єктів дійсності (предметні малюнки, площинні й об'ємні моделі, макети, муляжі, відеофільми, аудіозаписи); 3) описи зовнішніх властивостей об'єктів дійсності умовними знаками і символами (таблиці, технологічні карти, картки для індивідуальної роботи, графічні позначки); 4) технічні засоби (персональний комп'ютер учителя, персональний комп'ютер учня, навчальні комп'ютерні програми, мультимедіа, інтерактивна дошка, аудиторна дошка і крейда, набірне полотно, телевізор, магнітофон, відеоманітофон, синтезатор учителя, синтезатор учня).

Виконаний аналіз доводить важливе значення навчального середовища для формування чуттєвої сфери дитини, засвідчує широкий спектр дидактичних засобів як головного елемента цього середовища, закладає міцну теоретичну базу їхнього коректного застосування в процесі навчання молодших школярів перцепції. Перспективи подальших пошуків у напрямку дослідження можуть бути пов'язані з характеристикою форм, методів і прийомів навчання сприймати.

Література

1. Биков В. Ю. Теоретико-методологічні засади моделювання навчального середовища сучасних педагогічних систем / В. Ю. Биков, Ю. О. Жук // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: [зб. наук. праць / за ред. Л. Л. ТОВАЖНЯВСЬКОГО, О. Г. РОМАНОВСЬКОГО]. – Х.: НТУ „ХПІ“, 2003. – С. 64–77.
2. Жук Ю. О. Засоби навчання як параметр освітнього простору / Ю. О. Жук // Фізика та астрономія в школі. – 2003. – № 1. – С. 13–17.
3. Кремень В. Г. Категорії простір і середовище: особливості модельного подання та освітнього застосування / В. Г. Кремень, В. Ю. Биков // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2013. – № 3. – С. 3–16.
4. Про затвердження Базового переліку засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для навчальних кабінетів початкової освіти. Наказ Міністерства освіти і науки України № 264 від 05.04.2006 [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://golovbukh.ua/regulations/1521/8456/8457/469339/>.
5. Хуторской А. В. Современная дидактика: учеб. [для вузов] / Андрей Викторович Хуторской. – СПб.: Питер, 2001. – 544 с.

ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНОГО ДОШКІЛЬНОГО ВИХОВАННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток системи дошкільних закладів безпосередньо пов'язаний із соціально-економічними, політичними та культурно-освітніми умовами.

У кінці XIX ст. склалися умови для виникнення закладів дошкільного виховання. Розвиток капіталістичного способу виробництва, зміни, що відбувалися на той час у суспільстві, посприяли цьому процесові.

Промисловий переворот в Україні проходив у два етапи. Протягом першого етапу (40-50-і роки XIX ст.) авангардом промислового розвитку виступила цукробурякова галузь. Власники цукрових заводів, які були вихідцями з місцевого населення, застосовували передову іноземну техніку та іноземний досвід. При заводах будувались навчальні заклади та соціальне житло. Другий етап промислового перевороту проходив уже в пореформені часи (60-90-і роки XIX ст.) Змістом цього етапу став перехід від мануфактури до фабрики, від дрібного товарного виробництва до широкого застосування парових двигунів та системи машин. Нові підприємства створювались із залученням новітньої техніки, прогресивних технологій та користувались передовим досвідом організації виробництва. Була залучена й упроваджена акціонерна форма господарської діяльності. Другий етап промислового перевороту на українських землях охопив важку промисловість [2].

Зростання промислового виробництва розширило сферу професійної праці жінок. Жінки працювали надомницями, у крамницях, на фабриках, виконуючи здебільшого підсобну роботу. Залучення жінок до професійної праці викликалося здебільшого скрутним становищем сімей. При цьому вдома часто залишалися без належного догляду навіть немовлята. Відтак постала проблема догляду зі дітьми працюючих жінок.

Певну роль у активізації залучення жіноцтва до промислової сфери відіграв і широкий рух жінок за рівноправність, що виразилася в боротьбі за доступ до освіти, за право на професійну працю, ініційована соціальними потрясіннями епохи. Значну роль у розвитку жіночої самосвідомості зіграли й західний фемінізм, що поширився в Україні в ході європеїзації українського суспільства, і російський нігілізм, що став вираженням умонастроїв різночинців, їхньою реакцією на складну соціально-економічну ситуацію в країні. Характерно, що в українському суспільстві не викликало активний протест прагнення жінок до суспільної діяльності, професійній рівноправності, їхньої спроби змінити устояні норми поведіння [1, с. 37].

Відтак оскільки до активної трудової діяльності включалися як жінки з найнижчих, так і середніх верств населення, поставало завдання відкриття дошкільних установ, орієнтованих на різні соціальні групи.

Передумовою виникнення суспільного дошкільного виховання стала й активізація соціально-політичного життя в Україні. Як констатує І. Улюкаєва, одним із

напрямів суспільного руху того часу був суспільно-педагогічний напрям. У суспільстві збільшився інтерес до проблем формування особистості, навчання та виховання підростаючого покоління. У передових колах сформувалося нове ставлення до сім'ї, шлюбу, виховання дітей. Суспільно-педагогічний рух кінця ХІХ ст. стимулював інтерес і до виховання дітей дошкільного віку. Багато педагогів, представників інших наук звернулися саме до цього вікового періоду [7, с. 6].

Зокрема, плідно на ниві суспільного дошкільного виховання працювало подружжя Лубенців – Наталія та Тимофій. Наталія Лубенець – авторка великої кількості статей, а також кількох книг, серед яких: «Суспільні та сімейні начала в дошкільному вихованні» (1911), «Народний дитячий садок» (1911), «Дошкільне виховання і народна школа» (1913), «Фребель і Монтессорі» (1915).

У своїх працях Н. Лубенець обґрунтовувала визначальну роль дошкільного дитинства у розвитку особистості. Адже це саме той вік, коли має бути закладена правильна основа для фізичного та психічного розвитку дитини. І такі основи мають закладатися у тісній співпраці сім'ї та дошкільних установ.

Педагог переконливо довела необхідність заснування дитячих садків, розкрила їх освітньо-виховні можливості, вважаючи, що, з одного боку, створення установ для дітей дошкільного віку, є соціальною потребою, а з іншого – воно може покращити справу виховання дітей.

Н. Лубенець писала: счасний стан Росії, коли всі визнають недостатність народної освіти, а через неї і всі наші біди та нещастя, і коли й уряд, і суспільство починають ставитися до народної освіти з особливою увагою, урядом має відстоюватися питання про запровадження дитячих садків. Вони потрібні для дітей всіх класів і станів, форма їх не може бути постійною та незмінною, а навпаки залежить від потреб часу і народу. Повний розквіт цих закладів ще попереду, він прийде тоді, коли справді настане вік дітей, тобто матері й виховательки виявляться на висоті свого покликання та повною мірою зрозуміють і відчують, яка велична справа – виховання юного покоління [6, № 3, с. 156]. Педагог була також переконана, що з відкриттям усюди і у великій кількості дитячих садків значно зменшилась би потреба в тюрмах та виправних колоніях [5, с. 9].

У роботі «Суспільні та сімейні начала в дошкільному вихованні» Н. Лубенець визначила такі передумови заснування дошкільних садків:

1) емансипація жінок. Зростання участі жінок у процесі суспільного виробництва зменшує питому вагу участі жінок у сімейному вихованні. Як писала авторка, сподівання лише на роль домашнього виховання в нових соціально-економічних умовах не виправдані;

2) безпритульність дітей з бідних сімей як наслідок цілоденної праці батьків, щоб заробити на прожиття; негативний вплив вулиці та зростаюча дитяча злочинність;

3) незадовільні житлові умови та погане харчування дітей в умовах сім'ї. Натомість садок міг би забезпечити дітям цілоденне перебування у теплому світлому приміщенні, в якому дотримуються належних санітарно-гігієнічних умов, працівники доцільно організують режим дня та збалансоване харчування дітей, позитивно впливаючи на фізичний розвиток та стан здоров'я дітей;

4) низький рівень сімейного виховання, пов'язаний з необізнаністю жінок з питаннями виховання, адже вони не отримують спеціальної підготовки;

5) необхідність виховання дитини як члена суспільства. Тобто у віці, коли особистість дитини починає формуватися, важливо прищеплювати дитині громадські риси. Це потрібно для того, аби кожний член суспільства навчився жити в ньому, поважати суспільні інтереси, поступатися особистими прагненнями, віддавати себе, свою працю та енергію служінню спільній справі [6].

Прихильником подібних ідей були і Т. Лубенець, С. Русова та низка інших педагогів, що плідно працювали на ниві дошкільної освіти.

Виховання стає об'єктом пізнання філософії, психології, соціології. Адже зміни, що відбуваються у суспільстві впродовж другої половини XIX ст., поступово кристалізують ідею формування людини нового типу – самостійної, творчої, освіченої, моральної. Відтак, як зазначає Н. Коляда, «у кінці XIX – на початку XX ст. в Росії, як і в ряді інших країн, під впливом змінної соціально-економічної та політичної ситуації складалася нова культурна традиція, основною ланкою якої став багатоаспектний інтерес до людини, законів та закономірностей її життєдіяльності й розвитку, засобів та форм «оздоровлення нації» через виховання «нової людини», більш пристосованої до зміни умов, здатної бути активним членом суспільства» [4, с. 225].

У антропологічних науках кінця XIX – початку XX ст. відбувся своєрідний поворот до дитини як найвищої цінності. Все більше педагогів, психологів звертають увагу на вади традиційної педагогіки, наголошуючи на необхідності реформування системи освіти відповідно до потреб дитини. Ця критика спричинила появу руху реформ під назвою «нове виховання». В його основі було:

- на предметному рівні – стихійна критика відірваної від життя традиції;
- на методологічному рівні – розвиток нової психології і її головного знаряддя – експериментального методу;
- на понятійному рівні – прагнення змінити дефініції усіх основних категорій педагогіки.

Завдяки реформаторському рухові суспільство усвідомлює необхідність визнати право на виховання дитини поза сім'єю, а також підготувати її багаторічного навчання у школі. Саме в цей час з'являються нові методологічні концепції дошкільного виховання, провідною з яких стала концепція Марії Монтесорі. Зasadничою метою виховної системи італійського педагога був усебічний розвиток особистості, її розумових та мануальних умінь за допомогою дидактичного матеріалу та активізація спонтанної діяльності дитини в умовах максимального наближення до реального життя [3, с. 103 – 106].

На кінець XIX ст. у багатьох країнах досить поширеним явищем стали дитячі садки. Так, у 1898 р. в США налічувалося 4365 дитячих садків, у Франції – 5538, в Англії – 744, в Угорщині – 1979 [7, с. 7]. Досвід закордонних країн посприяв розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні.

Отже, передумовами розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні стала зайнятість жінок на виробництві і неможливість ними повноцінно здійснювати сімейне виховання, складні матеріальні умови багатьох сімей, необізнаність жінок з питаннями виховання. Крім цього, на розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні вплинув розвиток суспільно-педагогічного руху, який стимулював інтерес і до виховання дітей дошкільного віку тощо.

Література

1. Вановська І.М. Динаміка жіночого домашнього промислового підприємництва в Україні у другій половині XIX – на початку XX століття / І.М. Вановська // Збірник наукових праць [Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди]. – 2012. – Вип. 43. – С. 36-40.
2. Історія народного господарства та економічної думки України. Частина 1. – К., 2009. – 200 с.
3. Квас О. Дитиноцентризм у науках про виховання: історичний аспект: монографія / О. Квас. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2011. – 300 с.
4. Коляда Н. Розвиток громадсько-педагогічного руху як об'єктивний чинник виникнення дитячого руху (кінець XIX – початок XX ст.) / Н. Коляда // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2–14. – № 9. – Ч. 1. – С. 223 – 229.
5. Лубенец Н. К открытию Общества народных детских садов в г. Киеве / Н.Лубенец // Народный детский сад (С приложением отчёта о деятельности дет. сада, приюта и школы нянь). – К., 1907. – С. 2–11.
6. Лубенец Н. Общественные и семейные начала в дошкольном воспитании / Н.Лубенец // Дошк. воспитание. – 1911. – №2. – С. 55–70; №3. – С. 140–156.
7. Улюкаєва І.Г. Нариси з історії суспільного дошкільного виховання в Україні: навчальний посібник / І.Г. Улюкаєва. – Бердянськ, 2006. – 148 с.

Безрук М.Л.

студентка IV курсу факультету
соціальної педагогіки та психології
Запорізький національний університет

МОТИВАЦІЯ ДО УСПІХУ СТАРШОКЛАСНИКІВ СІЛЬСЬКОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У даній статті розглянуті особливості мотивації до успіху старшокласників у сільській загальноосвітній школі.

Ключові слова: мотивація, успіх, мотивація до успіху, ризик.

Проблема мотивації до успіху є однією з ключових у педагогіці, адже спонукальні сили та мотиви людини впливають на її поведінку. А поведінка є важливим фактором у розвитку та вихованні особистості [2]. Оцінка особливостей мотиваційної сфери має важливе значення для прогнозування успішності діяльності. Аналіз сучасної шкільної практики свідчить про те, що сьогодні певна кількість підлітків не має бажання досягати високих результатів у навчанні та інших сферах життя, невмотивована до активної діяльності. Особливо це просліджується саме в сільській місцевості, адже існує перелік факторів, що спричиняють таку ситуацію: віддаленість від міських культурних центрів, відсутність психологічних служб, відсутність позакласної діяльності.

Теоретичним піддрунтям даної статті стали роботи видатних вітчизняних та зарубіжних педагогів (В. Сухомлинський, У. Глассер, А. Белкін [1], І. Ларіонова), психологів (Б. Ананьєв, Л. Божович, А. Леонтьєв, Л. Виготський, А. Маслоу [3]). Всі існуючі наукові дослідження висвітлюють різні сторони мотивації школярів-підлітків, її особливості. Більшість з них не розглядають мотивацію підлітків саме у сільській місцевості та не приділяють уваги особливостям формування мотивації до успіху у місцевості, віддаленій від міста. Тому, метою нашої роботи є дослідження особливостей мотивації до успіху старшокласників саме сільської загальноосвітньої школи. Відповідно, тема нашого дослідження «Мотивація до успіху старшокласників сільської загальноосвітньої школи».

Визначимося з понятійним апаратом таких категорій як «мотивація», «успіх», «мотивація до успіху», «ризик».

Мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, що спонукують людину, задають границі і форми діяльності і надають їй спрямованість, орієнтовану на досягнення визначених цілей [3].

Успіх – це фактор, що викликає особливий емоційний стан, пов'язаний з переживанням радості, яка зумовлена досягненням бажаного результату.

Мотивація до успіху (мотивація досягнень) – це сукупність цілей, потреб і мотивів, які стимулюють людину прагнути до досягнення цілей у всіх сферах життєдіяльності і бути активною в їх досягненні.

Ризик – поєднання ймовірності та наслідків настання несприятливих подій.

Методиками дослідження є: методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса, методика діагностики мотивації запобігання невдач Т. Елерса

[4]. Експериментальною базою діагностики є КЗ «Новоіванківська ЗОШ І-ІІ ст.» Новомиколаївської районної ради Запорізької області, загальна кількість опитуваних – 57 учнів 9-х класів.

Методика діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса являє собою сорок одне твердження, на які випробуваному необхідно дати один з двох варіантів відповідей: «так» чи «ні». За результатами, отриманими в ході опитування, жоден з учнів не має низьких показників мотивації до успіху, 29, 82% учнів мають середній рівень мотивації до успіху, 40,35% – помірно високий рівень мотивації, а 29,82% – досить високий рівень мотивації до успіху.

Методика діагностики мотивації запобігання невдач Т. Елерса – список слів з тридцяти рядків, по три слова в кожному рядку. У кожному рядку необхідно вибрати тільки одне слово, яке найбільш точно характеризує опитуваного. Відповідно до отриманих результатів, низький мотиваційний рівень самозахисту (висока схильність до ризику) мають 12,28% опитуваних учнів, середній рівень – 56,14%, високий рівень – 24,56%, а надто високий рівень – 7,01%. Найчастішими обраними словами стали «пильний», «оптимістичний», «завзятий», «сміливий».

Проведені дослідження показують, що у дітей з високою успішністю яскраво виражена мотивація досягнення успіху – бажання добре, правильно виконати завдання, високий рівень мотивації до самозахисту. Переживання успіху надає впевненості у власні сили. З'являється бажання знову досягти гарних результатів, виникає відчуття внутрішнього благополуччя, що впливає на загальне ставлення дитини до навколишнього світу.

Перспективою нашої подальшої роботи є розробка програми розвитку мотиваційної сфери учнів-підлітків сільської школи шляхом тренінгових та творчих занять, створення ситуацій успіху.

Література:

1. Баженок З. С. Діагностика особливостей мотивації навчальної діяльності школярів підліткового віку / З.С.Баженок. — Луцьк, 1999.
2. Белкин А.С. Ситуация успеха: книга для учителя / А.С.Белкин. – М.: «Просвещение», 2006. – 186 с.
3. Занюк С. С. Психологія мотивації: Навч. Посібник / С.С.Занюк. – К.: Либідь, 2002. – 371 с.
4. Хекхаузен Х. Психологія мотивации достижения / Х.Хекхаузен. – СПб: Речь, 2001. – 256 с.

Зданевич Л. В.

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

АНАЛІЗ СИМПТОМАТИЧНИХ СКЛАДОВИХ СТУДЕНТСЬКОЇ ДЕЗАДАПТАЦІЇ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Ключові слова: адаптація, діагностика, педагогічна методика, соціалізація, навчальний процес, дезадаптація, системний підхід, дезадаптовані діти.

Keywords: adaptation, diagnostics, pedagogical methods, socialization, educational process, disadaptation, System approach, deadapted children.

Постановка проблеми... Проблема вивчення феноменології адаптації та дезадаптації студентів і вибору доцільних стратегій соціально-педагогічної та психологічної підтримки дезадаптованих студентів набирає все більшої актуальності і потребує детального вивчення та аналізу. Виникнення терміну “адаптація” відноситься до другої половини XVIII століття і пов’язується з ім’ям німецького фізіолога Ауберта, який використовував його для характеристики пристосування чутливості органів зору до змін навколишнього освітлення. Подальші дослідження початку XX століття Ж. Ламарка, Ж. Сент-Ілера, Г. Спенсера, Ч. Дарвіна підтвердили висновок, що основний механізм пристосування формується безпосереднім впливом умов середовища на живі організми, змінюючи їх відповідним чином. Завдяки цьому науковому імпульсу розпочалося серйозне вивчення проблеми адаптації та дезадаптації, яка поступово вийшла за межі еволюційної теорії та загальної біології, стала однією з провідних тем медицини, педагогіки, психології та ряду інших наук.

Аналіз досліджень... Процеси адаптації є об’єктом дослідження багатьох психолого-педагогічних підрозділів як у нашій країні, так і за кордоном. Причиною зростаючого інтересу до адаптивних процесів є динамізм сучасного життя і виробництва. Залежно від особливостей адаптаційного середовища у різних наукових працях відображається ряд самостійних напрямів дослідження. Так, розробляються проблеми адаптації учнів і студентів до навчання у технікумах, вищих навчальних закладах (О. Алексєєв, К. Бекмаханова, О. Галус, Л. Зданевич, Л. Ларіонова, В. Моргун, В. Синявський, М. Шкодін та ін.). Заслужують на увагу роботи, присвячені адаптації випускників вищих закладів освіти до умов роботи школи (О. Мороз, С. Овдей, В. Семиченко, В. Сластьонін та ін.) і професійній адаптації молодих робітників (В. Васильєв) та вчителів (О. Солодухова).

Явище протележне адаптації – дезадаптація – трактується вченими як процес, що пов’язаний з переключенням з одних умов життя та звикання до інших. Тлумачення феномену дезадаптації у різних галузях соціально-педагогічної науки передбачає висвітлення саме тих сторін процесу, які складають предмет відповідних галузей. На кожному віковому етапі розвитку адаптація та дезадаптація відбуваються по-різному. Негативного забарвлення дезадаптація набуває у підлітковому (студентському) пері-

оді, коли провідним моментом становлення особистості є лінія соціального розвитку. Серед найбільш типових проявів дезадаптації В. Семиченко виділяє емоційні порушення, реакції та стани, труднощі у навчанні, проблеми важковиховуваності тощо. С. Максименко, Т. Яценко пов'язують дезадаптацію з порушенням взаємостосунків з дорослими та однолітками; Т. Драгунова зі зниженням успішності; О. Солодухова із фрустрацією значущих потреб особистості; А. Прихожан, В. Каган з негативними внутрішніми переживаннями; С. Подмазін, А. Реан з акцентуаціями характеру; В. Тюріна, Р. Охрімчук – проявом суїцидних явищ та агресивності тощо [2; 3; 7].

Основний виклад матеріалу... Вступ до вищого навчального закладу – це сильне стресове переживання, яке необхідно пом'якшити. За даними американських дослідників, такий стан можна порівняти з переживаннями дорослої людини в ситуації розлучення. Це неважко зрозуміти – порушується звичний стереотип життя майбутнього студента. Ще один факт травмування психіки – розлука з матір'ю та іншими близькими, з якими постійно спілкувався майбутній студент (вступники з іншого міста чи села).

Тому адаптаційний період можна умовно поділити на кілька етапів. Підготовчий етап слід розпочати за один-два місяці перед вступом дитини до навчального закладу. Завдання цього етапу – сформувані такі стереотипи у поведінці майбутнього студента, які допоможуть йому безболісно увійти в нові для нього умови життя та навчання. Серйозна відповідальність на даному етапі покладається на батьків майбутніх студентів.

Основний етап адаптаційного періоду починається зі вступу студента до вищого навчального закладу. На першому курсі найважливішим є період адаптації до нових умов і вимог життя в педагогічному вузі. Період звикання є досить складним для всіх або переважної більшості студентів.

Як показали дослідження С. Овдей, О. Мороза, Г. Федоришин та ін., тривалість його буває різною, залежно від стану здоров'я, психофізичного розвитку, рівня готовності до навчання та певних особистісних рис студента (висока відповідальність, невпевненість у собі, вразливість, байдужість тощо). Наші спостереження дають можливість стверджувати, що цей період адаптації може тривати 3-6 тижнів, а в деяких студентів він триває і цілий рік. Окремі студенти так і не можуть самостійно адаптуватися, що веде їх до дезадаптації. Тому, особливе і дуже важливе місце займає система профілактичних заходів щодо подолання проявів дезадаптації. Труднощі у пристосуванні до умов вузівського навчання – одна з найгостріших проблем, з якою стикаються педагоги, психологи та куратори академічних груп [6; 8].

Вдалою спробою характеристики періоду адаптації студентів є введення навчальної дисципліни “Вступ до спеціальності”. Завданнями цього курсу є: ознайомити студентів з науковими основами професійної діяльності; допомогти оволодіти культурою навчальної праці у вищому закладі освіти; полегшити перехід від теоретичних знань до практичної діяльності; навчити студентів самостійно формувати свої професійні навички. Цей курс полегшує адаптацію студентів до умов навчання у вищому навчальному закладі, допомагає їм переконатись у правильності вибору професії педагога [1; 5].

Питання адаптації студентів педагогічних вузів до умов навчання складне і на сучасному етапі потребує уточнення і доповнення. Це доведено на практиці. Так, на

базі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії вже не один рік працює “Школа першокурсника”. Заняття проводяться двічі на місяць. Крім занять, у “Школі першокурсника” проводяться цікаві заходи, спрямовані на подолання проявів дезадаптації студентів нового прийому. Це екскурсії по місту Хмельницькому, екскурсії в школи та дошкільні навчальні заклади міста з метою ознайомлення з професією педагога, організація книжкових виставок (“Найкраща в світі професія”, “Моя бібліотечка” та ін.), вечір “Здрастуй, першокурснику!”, зустріч з відмінниками навчання тощо. Водночас проведене нами анкетування свідчить, що переважна більшість студентів першого курсу дуже повільно адаптується до нових умов навчання. Нами була запропонована також методика визначення рівня нервово-психічної стійкості, ризику дезадаптації в стресі “Прогноз”. Застосовуючи дану методику в індивідуальних і групових експериментах за різні проміжки часу, можна порівняти різноманітні засоби педагогічного впливу на фізичне та психічне здоров’я студента [2; 3].

У ході нашого дослідження студентам випускного курсу була запропонована методика діагностики рівня тривожності Філліпса. Дана методика призначена для вивчення рівня і характеру тривожності, пов’язаної із закладом освіти. Методика була нами дещо змінена і пристосована до ситуації навчання у вузі. При обробці результатів встановлено, що загальний емоційний стан студентів, пов’язаний з різними формами їх залучення до життя академії, надзвичайно високий. Тобто, загальна тривожність студентів становить більше 75%, а це в свою чергу може привести до дезадаптації студента.

Аналізуючи загальний внутрішній емоційний стан студентів випускного курсу, ми намагалися виявити причини тривожності та усунути прояви дезадаптації. Серед них: необхідність самостійно приймати рішення; невпевненість у собі; занижена самооцінка; перевантаження; загострення хронічних хвороб; незадовільні соціально-економічні умови; стомлювання; поведінкові порушення; неуспішність і труднощі у навчанні тощо.

Як зазначає Н. Максимова, щоб подолати прояви дезадаптації та полегшити адаптацію випускників, необхідно дещо змінити ставлення викладачів до студентів, більше заохочувати їх діяльність у навчально-виховному процесі, ознайомлювати студентів з технікою психічної саморегуляції. Кураторам груп рекомендується працювати над створенням оптимального мікроклімату в колективах груп, своєчасно виявляти інтереси та потреби студентів, створювати умови для розвитку їх талантів, здійснювати корекцію різних видів девіацій, надавати консультативну допомогу та моделювати адекватні стратегії подолання дезадаптації у студентів [4].

Висновок... Отже, переважна більшість студентів перших курсів вузів ще не здатна активно взаємодіяти з середовищем та долати труднощі. Тому предметом подальшого наукового пошуку повинен стати комплексний підхід до подолання вузівської дезадаптації та підготовки майбутніх педагогів до роботи з дезадапованими дітьми.

Література

1. Вступ до спеціальності: Навч.-метод. посібник для студентів педагогічних закладів освіти / За заг. ред. Н. І. Яковець. – Ніжин: НДПУ, 2003. – С. 5–21.
2. Зданевич Л. В. Особливості процесу адаптації студентів вищих навчальних за-

- кладів: комплексний підхід / Л. В. Зданевич // Молодь і ринок: щомісячн. наук.-пед. журн. – 2009. – С. 131–135.
3. Зданевич Л. В. Соціально-педагогічна робота з подолання різних форм дезадаптації молоді, що навчається / Л. В. Зданевич // Освіта перед викликами та загрозами сучасності: зб. наук. праць / за ред. prof. Неллі Лисенко. – Veroun, Czech Republic, yune 2012. – С. 86–90.
  4. Максимова Н. Ю. Воспитательная работа с социально-дезадаптированными школьниками: метод. рекомен. / Н. Ю. Максимова. – К.: ІЗМН, 1997. – 136 с.
  5. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії: навчальний посібник [для студ. вищих навч. закладів] / Г. М. Мешко ; [ред. Г. А. Теремко]; 2-ге вид., стер. – Серія «Академвидав». – К., 2012. – 200 с.
  6. Мороз О. Г. Професійна адаптація молодого вчителя / О. Г. Мороз. – К.: Вища школа, 1980. – 94 с.
  7. Семиченко В. А. Психічні стани / В. А. Семиченко. – К.: “Магістр – 8”, 1998. – 208 с.
  8. Федоришин Г. М. Аналіз психолого-педагогічних детермінантів шкільної дезадаптації підлітків в умовах навчально-виховного процесу // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць. / Г. М. Федоришин. – К.: Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2002. – Т.1. – Ч.4. – С.157–163.

Перхайло Н.А.

кандидат педагогічних наук
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

**КОМУНІКАТИВНА ТОЛЕРАНТНІСТЬ
ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ХАРАКТЕРИСТИКА
СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА (СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА)**

Ключові слова: комунікативна толерантність, соціальний педагог, соціальний працівник, професійна співпраця, взаємодія, рефлексія

Key words: communicative tolerance, social pedagogue, social worker, professional cooperation, interaction, reflection.

И. В. Мозуль

аспирант

отдела интеграции

высшего образования и науки

Института высшего образования

НАПН Украины, г. Киев

ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ КАК ПРОЦЕСС ФОРМИРОВАНИЯ ГОТОВНОСТИ К ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущий учитель начальной школы, профессиональная подготовка учителя.

Key words: training, future primary school teacher, teacher`s training.

Высшее образование, как один из важнейших социально-государственных институтов, выполняет функцию подготовки будущих специалистов к решению профессиональных задач в определенной сфере деятельности. Высшее образование призвано формировать у будущего специалиста целый ряд компонентов информационного и деятельностного характера. К ним можно отнести формирование у студентов целостного научного мировоззрения на основе познания объекта обучения в единстве многосторонних связей и отношений, открытие новых закономерностей и усвоение интегративных знаний, а также глубокого осознания взаимозависимостей, которые существуют в природе и обществе [6, 30-31].

В современных условиях учебной деятельности прослеживается зависимость между успехами будущих специалистов и уровнем их целостного научного мировоззрения, на формирование которого в процессе высшего образования влияют следующие факторы:

– процессы глобализации в обществе и их интегрирующие последствия – создание поликультурной личности, способной решать научные проблемы;

– переход к новому информационному обществу, картина мира в котором строится на основании интегративных знаний, одного из основных факторов фор-

мирования интеллектуального потенциала нации, двигателя научного и социально-экономического развития общества;

– признание необходимости внедрения такого ценностного педагогического процесса, который бы готовил специалистов широкого профиля, способных ориентироваться во многих направлениях человеческой деятельности и быстро самообучаться [7].

Достижение высокого уровня качества профессиональной подготовки у будущих специалистов требует анализа проблем и противоречий высшего образования на пути воспитания личности, способной самостоятельно ставить и реализовать цели, творчески мыслить, осознанно анализировать свою деятельность и принимать смелые решения.

Личность будущего педагога предполагает сознательный выбор, принятие и выполнение социальной роли учителя. Быть готовым к профессиональной деятельности означает усвоить ее практически, овладеть ею, творчески подходить к ее задачам. Формирование профессионально значимых качеств, приобретение знаний, умений и навыков будущего учителя, необходимых для конкретного вида деятельности – важные задачи современной высшей школы.

Подготовка учителя к профессиональной деятельности является сложной дефиницией, которая стала объектом многих научных исследований в философии, психологии, педагогике.

В большом толковом словаре современного украинского языка понятие «подготовка» рассматривается как действие по значению подготовить; запас знаний, навыков, опыта и др., приобретенный в процессе обучения, практической деятельности [2, 262].

В педагогическом словаре термин «профессиональная подготовка» понимается как совокупность специальных знаний, умений и навыков, качеств личности, трудового опыта и норм поведения, обеспечивающих возможность успешной работы по профессии [3, 262].

Педагогическая энциклопедия позволяет установить сущностное содержание понятия «профессиональная подготовка» как «совокупность специальных знаний, умений и навыков, качеств, трудового опыта и норм поведения, обеспечивающих возможность успешной работы по определенной профессии; процесс сообщения учащимся соответствующих знаний и умений» [8, 573].

К исследованию проблемы профессиональной подготовки педагога в разное время и с разных позиций в своих исследованиях обращались С. Архангельский, Ю. Бабанский, Л. Кандилович, А. Ковалев, В. Сластенин, Д. Узнадзе и др.

Так, В. Сластенин рассматривает подготовку педагога через его «установку на работу в школе», «сформированность профессионально значимых качеств личности», «соответствие состояния здоровья и физического развития требованиям педагогической деятельности». Профессиональная готовность, по его мнению, имеет статус целевого ориентира профессиональной подготовки и является условием обеспечения качества педагогической деятельности специалиста [10, 253].

Профессиональную подготовку ученые определяют как процесс формирования специалиста для определенной области деятельности, овладение им определенным родом занятий, профессией. Известны различные подходы к определению сущности профессиональной подготовки с позиций современной психолого-педагогической

науки. Так, психологи Л. Войтко, О. Киричук, С. Максименко, В. Семиченко и др. трактуют ее как средство роста индивидуального потенциала личности, развитие ее резервных сил, познавательной и творческой активности на основе овладения общенаучными и профессионально значимыми знаниями, умениями и навыками. Наиболее полный анализ сущности профессиональной подготовки находим в трудах В. Семиченко, которая обосновывает правомерность понимания ее как процесса профессионального становления будущих специалистов; цели и результата деятельности высшего учебного заведения; смысла включения студента в учебно-воспитательную деятельность [9].

Ученые-педагоги отождествляют профессиональную подготовку с профессиональным образованием, которое является результатом усвоения знаний и умений и формирования необходимых личностных профессиональных качеств. Большое значение для решения проблем подготовки учителя к профессиональной деятельности имели фундаментальные исследования Г. Бокаревой, Н. Кузьминой, А. Щербакова и др. Вопрос общепедагогической подготовки нашел свое решение в трудах педагогов: А. Абдулиной, Л. Ахмедзяновой, И. Богдановой, Н. Боритко, Ф. Гोनоболина, В. Кан-Калика, Н. Кичук, Ю. Кулюткина, В. Лозовой, Н. Ничкало, Л. Спирина, Н. Талызина, В. Троцко, Н. Ярмаченка и др.

Современные ученые по-разному подходят к трактовке понятия «профессиональная подготовка». Так, А. Абдуллина, Н. Кузьмина, Н. Талызина, считают, что профессиональная подготовка будущих учителей – это процесс формирования и приобретения установок, знаний и умений, необходимых специалисту для надлежащего выполнения специальных задач учебно-воспитательного процесса. М. Богданова, И. Зязюн, Н. Кичук отмечают, что профессиональная подготовка будущих учителей – это целостный процесс усвоения и закрепления общепедагогических и социальных знаний, умений и навыков. А. Абдуллина считает, что общепедагогическая подготовка учителя – это процесс учения студентов в системе учебных занятий по педагогическим дисциплинам и педагогической практики и результат, который характеризуется определенным уровнем развития личности учителя, сформированности общепедагогических знаний, умений и навыков. Система общепедагогических знаний, умений и навыков является общим, единственным необходимым каждому педагогу, в частности учителю начальной школы, для реализации его социально-профессиональных функций [1, 57]. Под профессиональной подготовкой будущих учителей начальной школы понимают процесс овладения личностью жизненными компетенциями, общенаучными, профессиональными знаниями и умениями для успешного осуществления профессиональной деятельности.

Анализ теоретико-методических работ, посвященных профессиональной подготовке будущего учителя начальных классов, показывает, что изменение образовательной парадигмы сконцентрировало внимание исследователей на многоаспектности содержания, методов и средств профессиональной подготовки (А. Алексюк, В. Бондарь, А. Евдокимов, А. Кузьминский, Р. Хмелюк), на системе профессиональной психолого-педагогической и методической подготовки (К. Авраменко, Н. Демьяненко, О. Пономарева, И. Шапошникова), теоретико-методических основах профессиональной подготовки (Е. Бида, Н. Воскресенская, С. Гончаренко, А. Комар, Н. Максименко, И. Пальшкова, А. Савченко).

Современные исследователи уделяют большое внимание различным аспектам профессиональной подготовки будущего учителя. Проблеме формирования и развития педагогических умений будущих учителей посвящены работы В. Бондаря, С. Гончаренко, И. Зязюна, А. Коберника, В. Кузя, А. Пометун и др. Такие ученые, как И. Гаврик, А. Комар, С. Сысоева, А. Шапран, А. Ярошенко и др. в своих исследованиях раскрывают подготовку педагогических кадров к внедрению новшеств и формирование готовности к будущей инновационной деятельности.

Под понятием «профессиональная подготовка будущего учителя» в педагогике и методике понимают единство содержания, структуры, целей обучения и воспитания студентов, способов реализации приобретенных знаний, навыков и умений в работе с учениками. Профессиональная подготовка предусматривает целенаправленную деятельность по усвоению знаний студентами и овладение ими навыками и умениями, которые будут использованы для стимулирования развития личности ученика.

Таким образом, профессиональная подготовка учителя – это процесс профессионального развития, приобретения опыта будущей профессиональной деятельности, ориентация на самообразование и возможные изменения.

Под «профессиональной подготовкой учителя» следует понимать специально организованный процесс профессионального развития специалиста, обеспечивающий приобретение базовых знаний, умений, навыков, практического опыта, норм поведения, которые дают возможность успешно работать по определенной профессии, и его результат – сложившуюся готовность к выполнению будущих профессиональных задач.

В контексте современного реформирования системы образования, фундаментальная научная, профессиональная и практическая подготовка будущих специалистов должна осуществляться на высоком уровне [4]. Именно поэтому необходимой задачей высшего педагогического образования в Украине является повышение профессиональной готовности педагогов вообще и будущих учителей начальной школы в частности.

Профессия учителя начальных классов и его подготовка специфичны, поэтому эта особенность заставляет ученых исследовать данный вопрос. А. Абдуллина считает, что общепедагогическая подготовка учителя – это процесс учения студентов в системе учебных занятий по педагогическим, методическим дисциплинам и педагогической практике и результат, который характеризуется определенным уровнем развития личности учителя, сформированности общепедагогических знаний, умений и навыков. Система общепедагогических знаний, умений и навыков является единственной необходимой каждому педагогу, в частности учителю начальной школы, для реализации его социально-профессиональных функций [1, 57].

Процесс формирования личности учителя сложный и многогранный. Он требует от педагога глубоких знаний, профессиональных умений и навыков, волевых качеств и организаторских способностей. Чтобы воспитать высокообразованного человека, который творчески и умело применяет полученные знания в жизни, современный педагог должен быть глубоко информированным в различных областях знаний, иметь широкую эрудицию. Однако сегодня учитель не может ограничиваться только знаниями, приобретенными в высшем учебном заведении. Жизнь постоянно требует систематического их пополнения. Интеллектуальное развитие, посто-

янное приобретение и углубление знаний – важные качества каждого учителя. На всех этапах развития образования требовалось, чтобы он был основательно вооружен новой и самой совершенной методикой учебной работы. Ему необходимо в совершенстве владеть богатым арсеналом проверенных практикой педагогических средств и методических приемов, быть настоящим мастером своего дела. Учитель должен уметь разъяснять явления, понимать при этом роль определенности, уметь вести от конкретного к общему, владеть методом анализа и синтеза, должен уметь доказывать ученику правильность своих утверждений, помогать ему усваивать, запоминать подаваемый материал, учиться применять полученные знания на практике. Удержать внимание, заинтересовать предметом, донести знания до сознания детей – все это зависит от мастерства учителя, от владения им наиболее эффективными методами и приемами и от умения применять их в процессе учебной деятельности. Учитель должен захватывать учеников изложением содержания учебного материала, поощрять их к активной деятельности.

Профессия учителя начальной школы является уникальной в педагогической среде. От уровня профессиональной подготовки учителя начальных классов, высокого профессионализма будущих специалистов, развития в них нового мышления, формирования умений демонстрировать индивидуальный стиль педагогической деятельности, готовности творчески работать, самосовершенствоваться, внедрять новые подходы к организации и осуществлению учебного процесса в младших классах зависит эффективность учебно-воспитательного процесса в начальной школе.

Определяющую роль в профессиональном становлении молодого учителя в современной школе играют педагогические способности. Педагогические способности – это качества личности, которые интегрированы и выражены в склонности и мотивации к работе с детьми, любви к детям. Педагогические способности включают в себя следующие компоненты:

– организаторский – умение учителя сплотить учеников, мотивировать их к познавательной деятельности, научить их самостоятельно распределять обязанности, планировать работу;

– дидактический – умение подобрать учебный материал, наиболее полно и всесторонне раскрыть предмет изучения, подготовить всевозможные ресурсы, определенно, убедительно и последовательно излагать учебный материал, стимулировать развитие познавательных способностей каждого ребенка;

– перцептивный – умение объективно оценивать эмоциональное состояние ребенка, выявлять и учитывать психологические особенности личности ученика;

– коммуникативный – умение ясно и четко излагать мысли, убеждать, аргументировать, строить доказательства, анализировать, высказывать суждения, передавать рациональную и эмоциональную информацию, устанавливать межличностные связи, согласовывать свои действия с действиями коллег, выбирать оптимальный стиль общения в различных деловых ситуациях, организовывать и поддерживать диалог;

– исследовательский – умение организовать и провести исследования, научить навыкам исследовательской деятельности обучающихся;

– научно-познавательный – глубокое владение педагогом научными знаниями в своей области;

– рефлексивный – умение сознательно контролировать результаты своей деятельности и уровень собственного развития, личностных достижений. Именно рефлексия помогает учителю осознавать степень эффективности проведенных занятий с детьми, подталкивая к изменениям собственной профессиональной деятельности.

Следует отметить, что все компоненты педагогических способностей тесно связаны между собой и дополняют друг друга.

Профессиональная подготовка учителя – это процесс, который имеет свои результаты. Результатом подготовки учителя является его готовность к профессиональной деятельности.

М. Дьяченко и Л. Кандибович считают готовность психологической предпосылкой эффективности деятельности, называют ее целенаправленным выражением личности, которое включает ее убеждения, взгляды, взаимоотношения, мотивы, чувства, волевые и интеллектуальные качества, знания, навыки, умения, установки, настроенность на определенное поведение [5, 14].

Анализ актуальных исследований показал, что понятие «профессиональная подготовка» обогащает понятие «готовность», указывая на то, что профессиональная готовность – не только результат, но и цель профессиональной подготовки, состояние и динамический процесс.

Понятие «готовность» и «подготовка» не являются синонимами, хотя между собой взаимосвязаны и взаимообусловлены, поскольку качество готовности специалиста во многом определяется именно тем, какую он проходил подготовку. Не случайно под понятием «подготовка» подразумевается динамический процесс, конечной целью которого является формирование такого интегративного качества личности, как готовность.

Таким образом, анализ психолого-педагогической литературы и практической деятельности позволили утверждать, что проблема профессиональной подготовки учителя начальной школы является весьма актуальным, приоритетным и многоаспектным образованием.

Список информационных источников

1. Абдуллина О.А. Общепедагогическая подготовка в системе высшего педагогического образования: [Для пед. спец. высш. учебн. зав.] / О.А. Абдуллина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Большой толковый словарь украинского языка / Сост. и гл. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ирпень: ВТФ «Перун», 2009. – 1736 с.
3. Вишнякова С. М. Профессиональное образование: словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика / С. М. Вишнякова. – М.: НМЦ СПО, 1999. – 538 с.
4. Вища освіта і Болонський процес: навч. посіб. для студ. ВНЗ / М. Ф. Дмитриченко, Б. І. Хорошун, І. М. Язвінська, В. Д. Данчук; Нац. транспорт. ун-т. – К.: Знання України, 2006. – 439 с.
5. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск: БГУ, 1976. – 176 с.
6. Коваль Т.І. Професійна підготовка з інформаційних технологій майбутніх

- менеджерів-економістів: Монографія / Т.І.Коваль. – К.: Ленвіт, 2007. – 264 с.
7. Національна доктрина розвитку освіти // Професійно-технічна освіта. – 2002. – № 3. – С.2 – 8.
  8. Педагогическая энциклопедия / Гл. редактор Каирова А.И. – М.: Сов. Энциклопедия, 1988. – Т.3. – 880 с.
  9. Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки / В. А. Семиченко [Електронний ресурс] // Педагогічний дискурс: Збірник наукових праць. – 2007. – Вип. 1. – [Цит. 2011, 15 лютого]. – С.119 – 127. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/peddysk/2007_01/semychenko.pdf. – Назва з екрану.
  10. Слостенин В. А. Субъектно-деятельный подход в общем и профессиональном образовании / В. А. Слостенин. – М.: Изд. дом «Магистр-Пресс», 2000.– 488 с.

ПОД- СЕКЦИЯ 6. Теория, практика и методы обучения.

Брехунець Анатолій Іванович

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри

теорії і методики технологічної освіти

та комп'ютерної графіки

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний

педагогічний університет

імені Григорія Сковороди» (Україна).

ЗНАЧЕННЯ ІНЖЕНЕРНОЇ ПЕДАГОГІКИ У РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ СТУДЕНТІВ

Brekhunets Anatolii Ivanovych

the candidate of pedagogical Sciences,

associate Professor Department of theory

and methods of technological education and computer graphics

of State Higher Educational Establishment

«Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda

State Pedagogical University» (Ukraine).

THE VALUE OF ENGINEERING EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF TECHNICAL CREATIVITY OF STUDENTS

У статті розглянуто систему інженерної педагогіки у підготовці майбутніх учителів технологічної освіти. Система інженерної педагогіки унікальна за своєю суттю, і сама її природа дає можливість сформувати такого гармонійно розвиненого фахівця, який поєднує в собі інженерно-педагогічні уміння, пов'язані зі здатністю розв'язувати технічні творчі завдання, системно мислити, проектувати та конструювати технічні будови, уміннями працювати з людьми, організувати навчальний процес у професійному навчальному закладі, бути керівником та вихователем. Визначено її сутність як складової частини професійної педагогіки, яка спрямована на підготовку фахівців, що реалізують інженерну діяльність, і характеризується специфічними цілями, принципами, змістом, формами організації, методами і засобами навчання.

Встановлено загальні проблеми підготовки майбутніх інженерів-педагогів – недостатність знань, що складають соціальну, культурно-моральну і творчу компетентність спеціаліста та не забезпеченість випереджаючого інтелектуально-творчого, духовного розвитку, без яких неможливе успішне вирішення розвитку техніки і технологій.

Ключові слова: інженерна педагогіка, творчість, професійна підготовка, майбутній інженер-педагог.

В статье рассмотрена система инженерной педагогики в подготовке будущих учителей технологического образования. Система инженерной педагогики уникальна

по своей сути, и сама ее природа дает возможность сформировать такого гармонично развитого специалиста, который сочетает в себе инженерно-педагогические умения, связанные со способностью решать технические творческие задачи, системно мыслить, проектировать и конструировать технические строения, умением работать с людьми, организовывать учебный процесс в профессиональном учебном заведении, быть руководителем и воспитателем. Определена ее сущность как составной части профессиональной педагогики, которая направлена на подготовку специалистов, реализующих инженерную деятельность, и характеризуется специфическими целями, принципами, содержанием, формами организации, методами и средствами обучения.

Установлены общие проблемы подготовки будущих инженеров-педагогов – недостаточность знаний, составляющих социальную, культурно-нравственную и творческую компетентность специалиста и не обеспеченность опережающего интеллектуально-творческого, духовного развития, без которых невозможно успешное решение развития техники и технологий.

Ключевые слова: инженерная педагогика, творчество, профессиональная подготовка, будущий инженер-педагог.

The article considers the system of engineering education in preparing future teachers of technological education. System engineering pedagogy is unique in its essence, and its nature makes it possible to form such a harmonious development specialist that combines engineering and pedagogical skills associated with the ability to solve technical and creative challenges, to think systemically, in the design and construction of technical buildings and the ability to work with people, to organize the educational process in professional educational institution, to be a leader and educator. Defines its essence as an integral part of professional pedagogy, which aimed at training specialists, implementing engineering activities, and is characterized by specific goals, principles, content, forms of organization, methods and means of training.

General problems of training future engineers-teachers – lack of knowledge comprising the social, cultural, moral and creative competence of a specialist and not the availability of advanced intellectual and creative, spiritual development, without which no successful solution development techniques and technologies.

Key words: engineering education, creativity, training, the future engineer-teacher.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни в сучасній Україні, гуманізація і модернізація системи вищої освіти стимулюють постановку нових складних вимог до підготовки професійних фахівців, зокрема інженерів-педагогів, які поєднують у собі комунікативні, педагогічні, технічні, творчі здібності, необхідні для ефективної організації та розвитку сучасного виробництва та сучасного навчального процесу. Підготовка спеціалістів інженерно-педагогічного профілю є складним комплексним процесом, що передбачає засвоєння майбутніми фахівцями загальнонаукових, гуманітарних, психологічних, педагогічних, правових, технічно-творчих знань та досвіду провідної сучасної науки. У центрі уваги професійної підготовки таких фахівців знаходиться проблема розвитку їх творчих здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість у педагогічній діяльності майбутніх інженерів-педагогів виступає фактором вдосконалення особистості, ця проблема є предметом для вирішення як у вітчизняній, так і в зарубіжній педагогіко-технічній літературі, проте питання формування і розвитку творчості потребує

додаткового дослідження. Існують базові дослідження науковців, що є основою для вирішення даної проблеми: про особистості педагога (вчителя), вдосконалення педагогічного мистецтва і майстерності, творчості майбутнього і молодого вчителя, в тому числі, педагогічного спілкування. Проблема вдосконалення педагогічних кадрів вирішується досить активно не тільки на теоретичному, а й на теоретико-практичному рівні. Особливо активізувалися дослідження в галузі педагогічних технологій. Основні аспекти професійної підготовки і діяльності інженера-педагога знайшли відображення у дослідженнях С. Артюха, А. Ашерова, В. Бакатанової, Р. Горбатюка, Е. Коваленко, А. Мелецінек, С. Сисоєва та ін.

Мета статті – обґрунтування змісту інженерної педагогіки в професійній підготовці майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості.

Виклад основного матеріалу. Система інженерної педагогіки унікальна за своєю суттю, і сама її природа дає можливість сформувати такого гармонійно розвиненого фахівця, який поєднує в собі інженерно-педагогічні уміння, пов'язані зі здатністю розв'язувати технічні творчі завдання, системно мислити, проектувати та конструювати технічні будови, уміннями працювати з людьми, організовувати навчальний процес у професійному навчальному закладі, бути керівником та вихователем.

Поглиблене освоєння майбутніми інженерами-педагогами теорії і практики педагогічної творчості, розвитку педагогічного креативу та професійно-особистісного вдосконалення допоможе їм стати конкурентоспроможними фахівцями на сучасному ринку праці.

Педагогічно ґрунтовне рішення досліджуваної проблеми вимагає звернення до інженерної педагогіки, її методології, принципів – загальнодидактичних і специфічних, розгляду акцентів вищої інженерної школи, особливостей і пріоритетів змісту, форм організації підготовки інженерних кадрів, засобів (принципів їх продуктивного використання), факторів високої результативності підготовки фахівців.

Інженерна педагогіка є складовою частиною професійної педагогіки. Вона спрямована на підготовку фахівців, що реалізують інженерну діяльність, і характеризується специфічними цілями, принципами, змістом, формами організації, методами і засобами навчання. Цим визначається її сутність, межі, об'єкт і предмет. Її об'єктом є педагогічна система підготовки інженерних кадрів, а предметом – проектування та реалізація змісту професійної освіти, форм організації, методів і засобів навчання. Інженерна педагогіка розкриває теорію і методику проєктувальних, конструктивних, гностичних, комунікативних, управлінських та інших функцій; теорію і методику навчання технічним, технологічним знанням, навичкам і вмінням, формування специфічних способів інженерної діяльності. Теорія інженерної педагогіки розвивається під впливом суспільних потреб в галузі інженерної освіти, у свою чергу розвиток технічних наук збагачує інженерну педагогіку.

В інженерній педагогіці широко функціонують загальнодидактичні принципи: науковості, системності та послідовності, зв'язку навчання з життям, мотивації навчання та праці, активності і самостійності, наочності і абстрактності, індивідуалізації та диференціації навчання тощо. Особливу значущість має принцип науковості, оскільки зміни в науці і техніці безпосередньо впливають на обладнання, технології, організацію та зміст праці, а, значить, і на утримання професійної освіти

і технології навчання. Принцип зв'язку навчання з життям відображає вимоги виробництва як сфери праці майбутнього фахівця, взаємодію теорії з практикою.

Специфічні принципи інженерної педагогіки:

– динамічність – бачення сучасних і нових тенденцій, перспектив розвитку науки, техніки, виробництва та освіти;

– системність, що дозволяє цілісно уявити проєктований і конструйований технічний об'єкт, бачити його зв'язки з іншими об'єктами, з навколишнім середовищем і ще на етапі проєктування виключити можливі негативні явища та їх наслідки;

– цілісність – відображення у змісті і процесі підготовки інженерів специфіки професійної діяльності та адекватного їй цілісного змісту цієї підготовки;

– інтеграція і диференціація підготовки фахівців – орієнтація на інтегровані професії широкого профіля з однорідними, змішаними і навіть різнорідними полями професійної діяльності та на вузьку спеціалізацію;

– професійна спрямованість – орієнтація змісту освіти, методів і форм навчання на кінцеву мету підготовки спеціаліста;

– спадкоємність – відображення минулого, сьогодення і майбутнього в змісті освіти, методах і формах організації навчання, зв'язок освітньо-виховного процесу з майбутньою професійною діяльністю та ін.

Висновок. Таким чином, сьогодні акцент робиться головним чином на природничі, загальнопрофесійні та спеціальні знання, що дозволяють створювати технічні об'єкти. Але майбутнім інженерам-педагогам не вистачає знань, що складають соціальну, культурно-моральну і творчу компетентність спеціаліста. Крім того, без випереджаючого інтелектуально-творчого, духовного розвитку неможливе успішне вирішення розвитку техніки і технологій. Відомо, що людський фактор (духовний, творчий та емоційно-ціннісний потенціал особистості) є справжньою продуктивною силою, адже техніка сама по собі нічого не виробляє. Саме людина, озброєна знаннями про неї і про самовдосконалення, створює матеріальні і духовні блага. Наука, що збагачує інтелектуальний і творчий потенціал особистості, стає такою ж безпосередньою продуктивною силою, як техніка в руках людини.

Література

1. Артюх С. Ф. Педагогические аспекты преподавания инженерных дисциплин [Текст]: пособие для преподавателей / Е. Э. Коваленко, Е. К. Белова [и др.]; ред. С. Ф. Артюх; Укр. инж.-пед. акад. – Х.: [б. и.], 2001. – 210 с.
2. Ашеро́в А. Т. Методи і моделі формування ергономічних знань та умінь у майбутніх інженерів-педагогів [Текст]: монографія / А. Т. Ашеро́в, О. Е. Коваленко, Г. І. Сажко; Укр. инж.-пед. акад. – Х.: [б. в.], 2006. – 186 с.
3. Бакатанова В. Б. Основні напрями гуманізації інженерно-педагогічної освіти / В. Б. Бакатанова, С. О. Гура // Вестн. ХГПУ. – Х., 1998. – Вып. 22. – С. 29–31.
4. Горбатюк Р. М. Система професійної підготовки майбутніх фахівців інженерно-педагогічного профілю / Р. М. Горбатюк. – Тернопіль: Посібники і підручники, 2009. – 400 с.
5. Інженерно-педагогічна освіта у дослідженнях науковців [Текст] / Укр. инж.-пед. акад.; за заг. ред.: О. Е. Коваленко, Л. В. Штефан. – Х.: [б. в.], 2011. – 313 с.
6. Инновационное инженерное образование / [Б.Л. Агранович, Ю.П. Похолков,

А.И. Чучалин, М. А. Соловьев]. – М., 2003. – С. 106.

7. Коваленко Е. Э. Инженерная педагогика [Текст] = Engineering Pedagogics: учеб. пособие / Е. Э. Коваленко, Н. А. Брюханова, Н. В. Королёва ; пер. Л. В. Гаплеvской ; Укр. инж.-пед. акад. – Х.: [б.и.], 2012. – 633 с.
8. Концепція розвитку інженерно-педагогічної освіти. – Харків: УІПА, 2004. – 40 с.
9. Мелещинек Адольф. Инженерная / Адольф Мелещинек. – М: Изд.-во МГТУ, 1998. – 245 с.
10. Сисоева С.О. Основы педагогічної творчості: Підручник. – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.

Literature

1. Artyukh S. F. Pedagogical aspects of teaching of engineering disciplines [Text]: guide for teachers / E.E.Kovalenko, E.K.Belova, [and others]. ; edited by S. F. Artyukh ; Ukr. ing.-der. Acad. – Kh., 2001. – 210 p.
2. Asherov A. T. Methods and models of forming of ergonomic knowledge and skills of future engineers-teachers [Text]: monograph / A.T. Asherov, O. E. Kovalenko, Kh.I. Sazhko ; Ukr. ing.-der. Acad. – Kh., 2006. – 186 p.
3. Bakatanova V.B. The main directions of humanization of engineering-pedagogical education / V.B.Bakatanova, S. O. Khura// Vestn. The Kharkov state pedagogical University – Kh., 1998. – Vol. 22. – P. 29-31.
4. Khorbatiuk P.M. The system of professional training of future specialists of engineering-pedagogical profile / P.M. Khorbatiuk. – Ternopil: Manuals and tutorials, 2009. – 400 p.
5. Engineering-pedagogical education in researches of scientists [Text] / Ukr. ing.-der. Acad. ; for zag. edited by: O. E. Kovalenko, L. V. Shtefan., 2011. – 313 p.
6. Innovative engineering education / [B. L. Agranovich, Yu. P. Pokholkov, A. I. Chuchalin, M. A. Solovyev]. – М., 2003. – P. 106.
7. Kovalenko E. E. Engineering pedagogy [Text] = Engineering Pedagogics: textbook. a manual / E. E. Kovalenko, N. A. Bryukhanova, N. V. Koroleva ; lane L. V. Gaplevskaya; Ukr. ing.-der. Acad., 2012. – 633 p.
8. The concept of development of engineering-pedagogical education. – Kharkiv: UIPA, 2004. – 40 p.
9. Meletsinek Adolf. Engineering / Adolf Meletsinek. – М: Изд.-in the Moscow state technical University, 1998. – 245 p.
10. Sysoeva, S.O. Pedagogical Basics of creativity: Textbook. – К.: Millennium, 2006. – 346 p.

Конопля В.О.

асистент кафедри фізико-математичної освіти,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Рамусь Т.В.

вчитель математики, старший вчитель,
Глухівська загальноосвітня школа I – III ступенів №6
Глухівської міської ради Сумської області

ОЗНАЙОМЛЕННЯ УЧНІВ З ЧИСЛОВИМИ ПІРАМІДАМИ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ЇХНЬОЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПІДВИЩЕННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ

Анотація: Математика багата на різні цікаві арифметичні курйози і збіги неймовірної краси, як приклад розглянемо числові піраміди. Ми вважаємо за необхідне ознайомлювати з ними учнів і тим самим активізувати їхню пізнавальну діяльність, підвищувати інтерес до вивчення математики, розвивати математичні здібності, логічне мислення, креативність, розширювати світогляд, виховувати розуміння краси і витонченості математичних міркувань.

Ключові слова: числові піраміди, нестандартні завдання, активізація пізнавальної діяльності, підвищення інтересу до вивчення математики, розвиток математичних здібностей.

Annotation: Mathematics is rich in various interesting arithmetical curiosities and coincidences of incredible beauty, as an example, we consider numeric pyramids. We think it's necessary to acquaint students with them and thus activate cognitive activity, maintain interest in learning math, develop mathematical abilities, logical thinking, creativity, expand the world view, raise understanding of beauty and elegance of mathematical reasoning.

Keywords: numerical pyramids, optional tasks, cognitive activity activation, increasing interest in mathematics studying, develop mathematical abilities.

Сучасний розвиток системи математичної освіти у світі має свої особливості. Це орієнтація на диференціацію навчання, яка дозволяє розв'язати дві задачі. По-перше, забезпечити базову математичну підготовку, по-друге, сформувані в учнів стійку зацікавленість до вивчення предмета, виявити та розвинути їхні математичні здібності, зорієнтувати на професії, пов'язані з математикою. Вивчення курсу математики обумовлене і тим, що він є фундаментом для вивчення процесів реального світу.

Головна мета вивчення математики в школі — це забезпечення надійного та усвідомленого засвоєння учнями системи математичних знань та вмій, необхідних у повсякденному житті людини. У молодшому віці дитина відкрита, та її розум легко сприймає всі дива пізнання, багатство та красу навколишнього світу. Кожен учень має здібності й таланти, які треба розкрити та розвинути. Тому необхідно активізувати пізнавальну діяльність учнів, підвищувати інтерес до вивчення математики, розвивати логічне мислення, виховувати розуміння краси і витонченості математичних

міркувань. Ще німецький філософ І. Кант говорив: «Не думкам треба вчити, а вчити міркувати» [1].

Одним із способів задоволення дитячої допитливості, можливістю розширити світогляд в учнів у різних галузях елементарної математики є використання на уроках нестандартних завдань, проведення гурткової роботи, позаурочних математичних заходів, олімпіад та математичних конкурсів. Така робота з математики сприяє розвитку в учнів математичного способу мислення: лаконічності мови, вміння вдало використовувати символіку, робити доступні висновки й узагальнення, обґрунтовувати свої думки.

Даний матеріал рекомендуємо використовувати для розширення світогляду учнів, підвищення зацікавленості математикою, розвитку логічного мислення, креативності. Запропоновані завдання можуть бути використані як нестандартні завдання на уроках математики, або на гурткових заняттях, позаурочних математичних заходах, при підготовці учнів до олімпіад та математичних конкурсів.

Знайомити учнів з числовими пірамідами можна, починаючи з 5 класу, як тільки учні навчилися виконувати дії з натуральними числами.

Основним поняттям математики є число, яке використовується для кількісної характеристики, нумерації, а також порівняння об'єктів. Перші числа виникли в первісному суспільстві, як наслідок необхідності вести рахунок. З плином часу і розвитком науки, поняття числа значно розширилось. Цифри – є письмовими символами (знаками) для запису чисел.

Далі розглянемо дивовижні комбінації чисел і отримані результати в наслідок арифметичних дій.

Наведемо декілька прикладів числових пірамід.

Приклад 1. Числова піраміда утворена множенням послідовного ряду цифр на 9 і додаванні послідовно зростаючих цифр

$$\begin{aligned} 0 \times 9 + 1 &= 1 \\ 1 \times 9 + 2 &= 11 \\ 12 \times 9 + 3 &= 111 \\ 123 \times 9 + 4 &= 1111 \\ 1234 \times 9 + 5 &= 11111 \\ 12345 \times 9 + 6 &= 111111 \\ 123456 \times 9 + 7 &= 1111111 \\ 1234567 \times 9 + 8 &= 11111111 \\ 12345678 \times 9 + 9 &= 111111111. \end{aligned}$$

Щоб пояснити цю дивовижну закономірність, розглянемо для прикладу один із середніх рядів даної числової піраміди: $123456 \times 9 + 7$. Множення на 9 можна замінити множенням на $(10 - 1)$, тобто приписати 0 до початкового числа і від отриманого результату відняти початкове число

$$123\ 456 \times 9 + 7 = 1\ 234\ 560 + 7 - 123\ 456 = 1\ 234\ 567 - 123\ 456 = 1111111.$$

Досить подивитися на останні обчислення, щоб зрозуміти, чому результат складається із самих одиниць.

Можна це пояснити й іншим методом. Щоб число виду 12345... перетворилось в число виду 11111..., необхідно від другої його цифри відняти 1, від третьої – 2, від четвертої – 3, від п'ятої – 4 і т. д. – інакше кажучи, відняти від нього те саме число виду 12345..., вдсятеро менше і попередньо зменшене на останню цифру. Тепер

зрозуміло, що для отримання шуканого результату необхідно наше число помножити на 10, додати до нього наступну після останньої цифру і відняти від результату початкове число (а помножити на 10 і відняти множник – означає помножити на 9).

Приклад 2. Числова піраміда, що отримується при множенні послідовного ряду цифр на 8 і додаванні послідовно зростаючих цифр

$$\begin{aligned} 1 \times 8 + 1 &= 9 \\ 12 \times 8 + 2 &= 98 \\ 123 \times 8 + 3 &= 987 \\ 1234 \times 8 + 4 &= 9876 \\ 12345 \times 8 + 5 &= 98765 \\ 123456 \times 8 + 6 &= 987654 \\ 1234567 \times 8 + 7 &= 9876543 \\ 12345678 \times 8 + 8 &= 98765432 \\ 123456789 \times 8 + 9 &= 987654321. \end{aligned}$$

Подібним чином пояснюється і утворення цієї піраміди.

Особливо цікавий в ній останній рядок, в якому в результаті множення на 8 і додавання 9 відбувається перетворення натурального ряду цифр в такий самий ряд, але зі зворотнім розміщенням. Пояснимо цю особливість.

Отримання дивовижного результату з'ясується в наступному рядку:

$$12\ 345 \times 8 + 5 = \left\{ - \frac{12\ 345 \times 9 + 6}{12\ 345 \times 1 + 1} \right\} = \left\{ - \frac{111\ 111}{12\ 346} \right\}$$

(Чому $12345 \times 9 + 6$ буде саме 111111, було показано при розгляді попередньої піраміди).

Тобто $12345 \times 8 + 5 = 111111 - 12346$. А віднімаючи від числа 111111 число 12346, складене із ряду зростаючих цифр, отримуємо ряд спадних цифр: 98765.

Приклад 3. Числова піраміда утворена множенням послідовного спадного ряду цифр на 9 і додаванні послідовно спадаючих цифр

$$\begin{aligned} 9 \times 9 + 7 &= 88 \\ 98 \times 9 + 6 &= 888 \\ 987 \times 9 + 5 &= 8888 \\ 9876 \times 9 + 4 &= 88888 \\ 98765 \times 9 + 3 &= 888888 \\ 987654 \times 9 + 2 &= 8888888 \\ 9876543 \times 9 + 1 &= 88888888 \\ 98765432 \times 9 + 0 &= 888888888. \end{aligned}$$

Ця піраміда є прямим наслідком перших двох. Зв'язок встановлюється дуже легко. Із першої піраміди ми вже знаємо, що наприклад:

$$12345 \times 9 + 6 = 111111.$$

Помноживши обидві частини на 8, маємо:

$$(12345 \times 8 \times 9) + (6 \times 8) = 888\ 888.$$

А з другої піраміди відомо, що

$$12345 \times 8 + 5 = 98765,$$

або

$$12345 \times 8 = 98760.$$

Отже,

$$888\ 888 - (12345 \times 8 \times 9) + (6 \times 8) = (98760 \times 9) + 48 = \\ = (98760 \times 9) + (5 \times 9) + 3 = (98760 + 5) \times 9 + 3 = 98765 \times 9 + 3.$$

Переконуємося в тому, що оригінальні числові піраміди не такі вже й загадкові, як здавалося на перший погляд. Закони їхнього утворення не важко уявити собі, придивившись до них уважніше.

Приклад 4. (Дев'ять однакових цифр) Останній рядок першої розглянутої нами піраміди (Приклад 1)

$$12345678 \times 9 + 9 = 111111111$$

пояснює виникнення цілої групи цікавих арифметичних курйозів, зібраних нами в таблицю:

$$\begin{aligned} 12345678 \times 9 &= 111111111 \\ 12345678 \times 18 &= 222222222 \\ 12345678 \times 27 &= 333333333 \\ 12345678 \times 36 &= 444444444 \\ 12345678 \times 45 &= 555555555 \\ 12345678 \times 54 &= 666666666 \\ 12345678 \times 63 &= 777777777 \\ 12345678 \times 72 &= 888888888 \\ 12345678 \times 81 &= 999999999. \end{aligned}$$

Звернемо увагу на те, що

$$12345678 \times 9 + 9 = (12345678 + 1) \times 9 = 12345679 \times 9.$$

Саме тому

$$12345679 \times 9 = 111111111.$$

А звідси випливає, що

$$12345679 \times 9 \times 2 = 222222222$$

$$12345679 \times 9 \times 3 = 333333333$$

$$12345679 \times 9 \times 4 = 444444444 \text{ и т. д. [2].}$$

Приклад 5. Дивовижними властивостями також володіє число 987654321:

$$\begin{aligned} 987654321 \times 9 &= 0\ 888\ 888\ 888\ 9 \\ 987654321 \times 18 &= 1\ 777\ 777\ 777\ 8 \\ 987654321 \times 27 &= 2\ 666\ 666\ 666\ 7 \\ 987654321 \times 36 &= 3\ 555\ 555\ 555\ 6 \\ 987654321 \times 45 &= 4\ 444\ 444\ 444\ 5 \\ 987654321 \times 54 &= 5\ 333\ 333\ 333\ 4 \\ 987654321 \times 63 &= 6\ 222\ 222\ 222\ 3 \\ 987654321 \times 72 &= 7\ 111\ 111\ 111\ 2 \\ 987654321 \times 81 &= 8\ 000\ 000\ 000\ 1 [3]. \end{aligned}$$

Пояснюється аналогічно.

Рекомендуємо запропонувати учням спробувати самостійно пояснити закономірності утворення таких дивовижних комбінацій чисел.

По закінченню ознайомлення з числовими пірамідами доречно запропонувати учням спробувати скласти власну числову піраміду, або знайти числа які володіють цікавими властивостями і підготувати доповідь про них.

Учні можуть запропонувати, наприклад, таку числову піраміду:

$$1 \times 1 = 1$$

$$11 \times 11 = 121$$

$$111 \times 111 = 12321$$

$$1111 \times 1111 = 1234321$$

$$11111 \times 11111 = 123454321\dots$$

Або підготувати повідомлення про такі цікаві числа як: число Φ (золотий перетин; науковці, художники й архітектори вважають число Φ самим красивим у всесвіті), число π , число e (число Ейлера, число Непера) та їхні дивовижні властивості.

Вивчення математичних пірамід активізує пізнавальну діяльність учнів, підвищує інтерес до вивчення математики, допомагає виявити та розвивати їхні математичні здібності, розширює світогляд, розвиває логічне мислення, креативність, виховує розуміння краси і витонченості математичних міркувань. Сприяє розвитку в учнів математичного способу мислення: лаконічності мови, вміння робити висновки й узагальнення, обґрунтовувати свої думки.

Література

1. Куценко О. Програма гуртка «Стежинками цікавої математики». [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://media.ipko.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2014/08/kutsenko_programa_gurtka_stezhynkamy_tsikavoji_matematyky.doc.
2. Перельман Я. И., Занимательная арифметика. Загадки и диковинки в мире чисел / Я. И. Перельман. – М.: ОЛМА Медиа Групп, 2013. – 125,[3]с.: ил. – (Занимательная наука).
3. Интересные числовые пирамиды: [Електронний ресурс] // Ретро Тех Инфо Технический, информационно познавательный сайт., 2013-2016. – Режим доступа: <http://www.tehnik.slotcar-dz.com/matematika/chislovaya-piramida.html> (Дата обращения: 07.02.2016).
4. Числовые пирамиды: [Електронний ресурс] // Научно-популярный сайт. – Режим доступа:
5. <http://www.psciences.net/main/sciences/mathematics/articles/chyslpiramidy.html> (Дата обращения: 07.02.2016).

Мішеченко В.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки
і психології початкової освіти
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ

Ключові слова: компетентність, професійна підготовка, інструментальна підготовка, учитель музики початкових класів.

Key words: competence, training, instrumental training, primary school music teacher.

У концепції педагогічної освіти підкреслюється, що вища педагогічна школа покликана забезпечувати підготовку вчителя, зорієнтованого на особистісний та професійний саморозвиток, готового творчо працювати в освітніх закладах різного типу, здатного розвивати особистість учня. Актуальність цього завдання підвищується у зв'язку з реформуванням загальної середньої освіти і прийняттям «Державного стандарту початкової загальної освіти», який передбачає реалізацію принципу гуманізації освіти, методологічну переорієнтацію процесу навчання на розвиток особистості учня, формування компетентності учня як загальної здатності до суспільної діяльності на основі знань, досвіду, системи цінностей, здібностей, набутих у процесі навчання.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблеми підготовки майбутніх учителів до педагогічної діяльності відбиті в багатьох дослідженнях. У них, зокрема, розглядаються питання структури педагогічних здібностей, їх формування, взаємозв'язку з педагогічною майстерністю (Ф.М.Гоноболін, І.Ф.Кривоніс, В.А.Крутецький, Д.Ф.Ніколенко, В.О.Сластьонін, Н.М.Тарасевич та інші). Значна

увага приділяється проблемам удосконалення підготовки фахівців у царині естетичного виховання. Основними аспектами досліджень у цьому напрямі стали рівні художньо-естетичної культури вчителя (О.О.Анічкін, М.А.Верб, Д.М.Джоза, В.О.Кудін, О.М.Олексюк, А.Б.Щербо та інші); формування художньої та естетичної культури майбутніх спеціалістів, її основні компоненти (О.Я.Березіна, В.Г.Бутенко, Н.Б.Крилова, Г.С.Лабковська, М.А.Верб, О.П.Щолокова та інші); шляхи вдосконалення спеціальної підготовки вчителя музики загальноосвітньої школи (О.О.Апраксіна, Л.Г.Арчажникова, С.А.Барановська, Ф.Н.Гоноболін, І.П.Гринчук, І.А.Зязюн, Л.Г.Коваль, Л.В.Костенко, Г.М.Падалка, Л.А.Рапацька, О.Я.Ростовський, О.П.Рудницька, В.М.Смиренький, С.І.Торічна та інші).

Дослідження, присвячені питанням музично-естетичної підготовки учителів початкових класів (Яропуд З.П.), професійно-педагогічного інтересу до музичної народної творчості (Чабан С.В.), художнього виховання майбутніх учителів початкових класів і музики (Нестеренко Г.П.), самоосвітньої діяльності студентів у вищих закладах педагогічної освіти (Барановська С.А.), методики виявлення рівнів музично-творчої активності студентів факультетів початкового навчання (Шевченко Г.І.), психолого-педагогічної підготовки майбутнього вчителя до організації музично-пізнавальної діяльності учнів початкової школи (Федорчук В.В.) не вичерпують усіх питань, які постають сьогодні перед вищою музично-педагогічною освітою.

Мета статті – узагальнення педагогічних досліджень, що розкривають зміст та особливості формування фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи, теоретичне обґрунтування та розробка методики формування фахової компетентності майбутніх учителів музики початкової школи у процесі інструментальної підготовки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що розкриттю сутності поняття «компетентність» приділяється велика увага. Дослідники В. Аніщенко та А. Михайличенко вважають, що компетентність означає не тільки професійні знання і досвід, а й ставлення до справи, здатність ефективно використовувати знання й уміння, а також особистісні якості для досягнення необхідного результату. Н. Кузьміна розглядає її як обізнаність і авторитетність педагога, властивість особистості, яка дозволяє продуктивно розв'язувати навчально-виховні завдання, розраховані на формування особистості іншої людини. Структура професійної компетентності педагога розкривається Є. Марковою,

В. Сластьоніним, Є. Шияновим через педагогічні вміння, а саме поняття «компетентність» визначає єдність теоретичної і практичної готовності вчителя до здійснення педагогічної діяльності [6]. Компетентність розглядається А. Марковою як індивідуальна характеристика ступеня відповідності праці вимогам професії. «Професійно компетентною є така праця вчителя, в якій на достатньо високому рівні здійснюються педагогічна діяльність, педагогічне спілкування, реалізується особистість вчителя і досягаються результати навчання та виховання школярів» [5]. В. Краєвський та А. Хуторський розглядають компетентність як поєднання відповідних знань, досвіду і здібностей, що дають змогу обґрунтовано характеризувати цю сферу й ефективно діяти в ній.

Сьогодні проблема професійної компетентності педагога ще не набула ґрунтовного аналізу. Недостатньо актуалізовані питання сутності й змісту професійної

компетентності вчителя музики початкових класів. У ситуації не алгоритмізованої педагогічної діяльності, що вимагає від учителя професійної компетентності, випускники педагогічних університетів залишаються все ще недостатньо досвідченими та знаючими в своїй професійній царині, не підготовленими до оперативного прийняття нестандартних варіативних рішень.

Професійна компетентність учителя музики початкових класів охоплює широкий спектр культурологічних знань, розуміння специфіки музичного мистецтва, засвоєння основних закономірностей музики, оволодіння засобами втілення художніх образів у музичному виконавстві, застосування музики в художньо-виховній роботі зі школярами, оволодіння педагогічними методами та прийомами, що дозволяє здійснювати професійні функції.

У професійній підготовці майбутнього вчителя музики вагоме місце посідають виконавські дисципліни (музичний інструмент, постановка голосу, диригування, хорový спів).

Головною метою виконавської діяльності є глибоке проникнення в зміст твору і передача того сокровенного, що складає духовний світ композитора, його бачення життя. Розкриття змісту твору неможливе без знаходження потрібного звучання, що забезпечується тісним взаємозв'язком музично-слухових уявлень з усією системою виконавських знань, умінь, навичок. Виконавська діяльність учителя вміщує в собі великі можливості для розкриття своїх індивідуально-творчих особливостей, вона максимально розвиває самостійність.

Для того, щоб учитель початкових класів міг успішно навчати музиці молодших школярів, потрібно в процесі фахової підготовки передбачити формування у студентів не тільки педагогічного, але й специфічного музичного мислення, здатності співвіднести педагогічні факти і явища з художнім відображенням дійсності й художньою діяльністю.

Однією з умов формування музичного мислення є розвиток музичних здібностей майбутнього вчителя. Сюди в першу чергу треба віднести розвиток сприймання музики як основної музичної діяльності, яка виявляється в грі на інструменті, диригуванні, вокально-хоровій роботі [4, 175].

У комплексній підготовці студентів факультету початкового навчання важливе місце відведено заняттям в інструментальних класах. Студенти повинні оволодіти таким рівнем інструментально-виконавської й педагогічної майстерності, який би забезпечив кваліфіковане використання музичного інструменту на уроці музики та в різних видах позакласної роботи.

З усіх умінь, якими повинен володіти учитель музики, Д.Б.Кабалевський виділяв володіння інструментом. Він вважав, що без механічного запису на уроці музики не можна обійтися, але він повинен бути доповненням до живого виконання учителя, а не заміною його. На уроці вчитель постійно пов'язаний з виконанням музики: теоретичні положення він ілюструє музичними прикладами, вивчаючи пісню – показує її, проводячи слухання – грає музичні твори. Це дуже важливо, оскільки, по-перше, живе виконання завжди створює в класі емоційнішу атмосферу; по-друге, при живому виконанні учитель може, якщо потрібно, зупинитись у будь-який момент, повторити епізод; по-третє, вчитель, граючи на музичному інструменті та співаючи, є гарним прикладом для своїх вихованців, показуючи на практиці, як важливо само-

му вміти виконати твір [2, 40]. Пам'ятаючи це, майбутній учитель повинен постійно вдосконалювати свою виконавську майстерність, збагачувати репертуар. Володіння інструментом лише один із засобів успіху його майбутньої трудової діяльності, засіб важливий, але не єдиний. Виконавська культура вчителя повинна відповідати передусім завданням його різнобічної діяльності в школі як у межах уроків музики, так і для проведення різних позакласних занять [1, 52].

Сучасна педагогіка розглядає навчання гри на музичних інструментах як комплексний і різнобічний процес музичного виховання. Однак реальні умови навчальної роботи постійно витісняють турботу про естетичні аспекти на другий план. Викладачі прагнуть передусім виконати вимоги навчальної програми щодо засвоєння технічних навичок гри, розучування певної кількості п'єс і етюдів. Тому творча робота підмінюється механічним тренажем, а художнє стимулювання – примушенням.

Як відомо, у педагогічному вузі вивчення музичного репертуару в класі основного інструменту не повинно спрямовуватися на підготовку музиканта-виконавця у повному розумінні цього слова. А тому в процесі роботи над художніми творами слід здійснювати різні підходи до їх засвоєння: виконавський, педагогічний, естетичний. Однак у повсякденній роботі увага найчастіше приділяється лише виконавському (технічному) аспекту. У результаті такої роботи, незважаючи на значну кількість вивчених творів, у студентів складаються розрізнені уявлення про музичне мистецтво, його зв'язки з суспільним розвитком, місце цих творів у музичній та художній культурі свого часу. Але художня інтерпретація музичних творів завжди пов'язана з широким музичним та художнім світоглядом. На необхідності враховувати цю особливість у професійній освіті наголошували багато діячів фортепіанної педагогіки [7,138].

Навчання в класі музичного інструменту підпорядковувалось завданням формування музично-виконавських умінь як важливої складової частини музично-педагогічної культури. З цією метою студенти були попередньо ознайомлені зі змістом шкільних програм з музики, що дозволило сформулювати завдання навчання в інструментальному класі, показати місце цієї дисципліни в структурі їхньої професійної підготовки. Студенти починали усвідомлювати значимість своєї професії, її глибину, роль інструментального виконавства вчителів в залученні дітей до музики, що сприяло розвитку професійного інтересу. Загальнохудожня й професійна орієнтація дозволяла зрозуміти всю різноманітність музично-виховної роботи на уроці, де необхідним є музичний інструмент. Як і в інших виконавських класах, перевага надавалась творам шкільного репертуару. Починаючи з першого семестру, до робочих планів вводилися твори шкільного репертуару, які студент вивчав самостійно. Завдяки цьому підготовка спеціаліста наближалася до практичних потреб школи.

Учитель музики загальноосвітньої школи майже ніколи не виступає як «чистий» виконавець, його виконання завжди супроводжується словесними поясненнями. А тому одним із провідних напрямків навчальної діяльності студента було всебічне опрацювання музичного матеріалу у виконавському й вербальному планах. Викладачі вчили студентів не лише грати, а й розповідати про музику. Так визначився новий інтегруючий вид навчальної діяльності – досягнення єдності музично-виконавської та вербальної інтерпретації музичних творів.

Продуктивна взаємодія викладача й студента в роботі над музичним тво-

ром була спрямована на розвиток музично-виконавського мислення студента, становлення музично-педагогічного артистизму майбутнього вчителя музики як одного з елементів педагогічної культури.

До музично-педагогічного артистизму ми відносили «відчуття аудиторії» та творче використання знань, набутих студентами в процесі вивчення виконавських і музично-теоретичних дисциплін. «Відчуття аудиторії» тісно пов'язане з виробленням навичок виконавської саморегуляції, що включала: зацікавленість художнім змістом виконуваного твору, готовність до розв'язання непередбачуваних ситуацій (помилки у виконанні, послаблення уваги слухачів).

Відомо, що «відчуття аудиторії» найкраще формується у процесі спілкування з слухачами. Тому інструментальному виконанню передувало невелике словесне пояснення, завданням якого було емоційне настроювання слухачів. «Захоплююча бесіда, – писав Д.Б.Кабалевський, – живе слово про музику, яке може певним чином вплинути на свідомість юних слухачів, є однією з найважливіших ланок усієї музично-виховної роботи» [3, 26].

На кожному курсі студенти ескізно вивчали 5-6 творів шкільного репертуару, що сприяло ознайомленню з більшою кількістю різноманітних творів і розширенню художнього світогляду студентів. Наприкінці кожного року проходив конкурс на краще виконання однієї з цих п'єс з обов'язковим вступним словом про твір, що буде виконуватися. Виступи публічного характеру стали основою для формування в майбутніх учителів такої важливої компоненти педагогічного спілкування, як уміння свідомо регулювати власний емоційний стан.

Працюючи з другокурсниками, зверталась увага на ускладнення матеріалу, підвищення ролі самостійної роботи студентів, розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя; посилились вимоги до виконавської підготовки, що виявилось через програми, які виконували студенти на академконцертах наприкінці навчального року.

Вирішальною умовою ефективності інструментальної підготовки було розкриття перед студентами перспективи використання набутих знань, умінь і навичок у професійній роботі в школі, вироблення позитивного ставлення до педагогічної праці.

На заняттях з основного інструменту викладачі продовжували працювати над вихованням у студентів музично-педагогічного артистизму. Якісті самоспостереження та виконавської саморегуляції формувались у роботі над п'єсами, що вивчались студентами на першому курсі. Викладачі звертали увагу на недоліки звучання та рекомендували досконаліші прийоми виконання. Повторне виконавське втілення музичних творів допомагало студентам скоординувати звукову палітру виконання відповідно до особливостей художнього образу, відрегулювати рівномірне дихання, позбутися зайвого напруження рук і всього організму.

Після того, як причини недосконалого виконання були осмислені та виправлені, аналізувались особливості виконавської інтерпретації музики для дитячої аудиторії, з'ясовувалося, як найкраще подати дітям певного віку матеріал про твір у доцільній формі.

У ході експериментальної роботи виявлено, що формування вміння сприймати, аналізувати й оцінювати виконання значною мірою залежить від розвитку в студентів музично-слухових уявлень. Серед різних методів розвитку

музично-слухових уявлень найбільш ефективним виявився метод підбору на слух на інструменті знайомих мелодій. Для цієї діяльності викладачі використовували мелодії пісень, рекомендовані шкільними програмами з музики для 1-4 класів.

Однією з форм роботи у виконавських класах, починаючи з другого курсу, були заліки-концерти, які проводив кожен викладач зі своїми студентами. У присутності своїх однокурсників та викладачів кафедри студент розповідав про музичний твір, а вже потім виконував його на інструменті. Така форма роботи привчала студентів спілкуватися з аудиторією, розвивала вміння донести до слухачів зміст музичного твору, вносила елементи творчого змагання в індивідуальну підготовку.

Висновки. Організація процесу професійної підготовки в сучасних умовах повинна забезпечувати формування фахової компетентності майбутнього вчителя. Виконавська культура вчителя є одним із проявів його музичної компетентності. Творча робота вчителя музики в загальноосвітній школі ґрунтується на музично-виконавській підготовці, забезпечити яку повинні заняття з основного музичного інструмента, в ході яких у майбутнього фахівця формується музично-педагогічна культура.

Література

1. Арчажникова Л.Г. Профессия – учитель музыки / Л.Г. Арчажникова. – М.: Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца / Д.Б. Кабалевский. – М.: Просвещение, 1984. – 206 с.
3. Кабалевський Д.Б. Як розповідати дітям про музику? / Д.Б. Кабалевський. – К.: Музична Україна, 1982. – 319 с.
4. Козлова Е.В. Підготовка студентів музично-педагогічного факультету до активізації навчальної діяльності школярів на уроках музики / Е.В. Козлова // Професійна підготовка студентів педагогічного інституту. – К.: Вища школа, 1981. – С. 173-180.
5. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К.Маркова – М., 1996. – 308 с.
6. Рудницька О.П. Музыка і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: Навч. посібник / О.П. Рудницька. – К.: ІЗМН, 1998. – 248 с.
7. Щолокова О.П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя / О.П. Щолокова. – К.: ІЗМН, 1996. – 170 с.

Огринчук О. П.доцент кафедри мовознавства,
кандидат філологічних наук,
Івано-Франківський національний
медичний університет**РОЛЬОВА ГРА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА****Анотація**

Описано рольову гру як метод навчання студентів-іноземців, який раціонально доповнює традиційні методи навчання при викладанні української мови як іноземної у вищих медичних навчальних закладах.

Ключові слова: рольова гра, навчальний процес, критерії.

Останнім часом рольові ігри стають розповсюдженим методом навчання іноземним мовам (зокрема, допомагають вивченню української мови як іноземної). Насамперед це пов'язано з тим, що рольові ігри є одним із методів ситуативного характеру, оскільки вони дозволяють студентам відчувати себе повною мірою в діловому середовищі; вся інформація є відображенням дійсності, тобто всі обговорення відбуваються у реальному часі. Рольові ігри виразно відрізняються від інших методів навчання тим, що дозволяють студентам бути причетними до розробки теми, яку вивчають, дають їм можливість за короткий період часу «прожити» чиясь життя, спробувати свої сили в конкретних життєвих ситуаціях. При цьому треба підкреслити, що рольові ігри не замінюють традиційні методи навчання, а раціонально їх доповнюють.

Однак, перед тим як застосовувати гру в навчальному процесі, необхідно чітко з'ясувати, який навчальний матеріал доцільно викладати за допомогою рольових ігор, для якого контингенту студентів їх можна використовувати, як зв'язати гру з іншими засобами навчання, які є в навчальному плані.

Основним критерієм, який з'ясовує правильність використання рольових ігор у навчальному процесі, є досягнення мети навчання з урахуванням умов, у яких буде проходити процес навчання.

Для ефективного спілкування учасники рольової ігри повинні дотримуватися обов'язків та відповідності їх ролей та функцій, та якомога найкраще проявляти себе в ситуативному мовленні. По відношенню один до одного студенти мають використовувати свої особисті комунікативні здібності [1].

Пропонується методична розробка рольової гри на тему «Хвороби органів дихання та їх профілактика».

Тема: ХВОРОБИ ОРГАНІВ ДИХАННЯ ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА

Мета заняття: ознайомлення студентів з основними поняттями даної теми, їх розширення та поглиблення; формування пізнавального інтересу до даної теми; удосконалення мовленнєвих умінь студентів; стимулювання творчого самостійного формування та формулювання розгорнутого висловлювання за даною темою; забезпечення колективного спілкування та індивідуальної активності кожного учасника

гри, можливість реалізації умінь студентів у різних видах навчальної діяльності; розвиток уміння працювати з додатковою літературою; поєднувати знання з різних сфер спілкування; виховування інтересу до вивчення медицини.

Тип заняття: рольова гра.

Хід заняття

I. Повідомлення теми і мети заняття

II. Підготовчий етап

III. Перевірка вихідного рівня знань

Виконання тестових завдань.

IV. Вивчення нового матеріалу

Проблемні запитання.

Сьогодні на заняття ми запросили «лікарів», які займаються проблемами захворювань органів дихання. Вони допоможуть вам поставити правильний діагноз, розкрити причини хвороб, дадуть поради та рекомендації.

(Студенти, які виконують роль лікарів розповідають про хвороби дихальних шляхів).

«Інфекціоніст» Відомо, що мікроорганізми і пил затримуються слизовою оболонкою верхніх дихальних шляхів і видаляються з ним разом із слизом. Більшість мікроорганізмів при цьому гине, але частина з них, потрапивши в органи дихання, може спричинити різні захворювання. Збудниками цих захворювань можуть бути віруси, бактерії і алергени.

«Епідеміолог» Найпоширенішим захворюванням, спричиненим вірусами, є грип. Під час чхання й кашлю мільйони невидимих для ока краплинок з вірусами грипу потрапляють у повітря, а з нього через дихальні шляхи здорової людини проникають в її організм. Грип поширюється дуже швидко і спричиняє епідемії.

«Фтизіатр» **Туберкульоз** – поширене інфекційне соціально небезпечне захворювання, що найчастіше уражає легені, кістки. Інша назва – сухоти. збудник туберкульозу – мікобактерії – туберкульозна паличка (паличка Коха). Вона може перебувати у вдихуваному повітрі, краплинах харкотиння, на посуді, одязі, рушниках та інших предметах, якими користувався хворий на туберкульоз. З метою профілактики туберкульозу потрібно користуватися індивідуальними засобами особистої гігієни, раціонально харчуватися, пити лише кип'ячене молоко.

«Терапевт» До найпоширеніших захворювань, спричинених бактеріями належать: інфекційний риніт, утворення аденоїдів, ангіна, трахеїт, бронхіт, пневмонія. *Інфекційний риніт* – це запалення слизової оболонки порожнини носа. *Ангіна* – гостре запалення мигдаликів, які розташовані в глотці. Ознаки хвороби – відчуття стиснення горла, біль під час ковтання, підвищена температура, загальне нездужання. *Трахеїт* – запалення слизової оболонки трахеї. Його ознаки: дертя в горлі, сухий кашель. Спричиняється переохолодженням, курінням, інфекціями. *Бронхіт* – це запалення слизової оболонки бронхів. Збудником можуть бути стрептококи, стафілококи. Для бронхіту характерні кашель, задишка, біль у грудях, підвищення температури, хрипи в легенях. *Пневмонія* – запалення тканини легенів. Належить до гострих інфекційних захворювань. Пневмонію можуть спричинити пневмококи, стафілококи, стрептококи, що потрапили в дихальні шляхи.

«Пульмонолог». До найпоширеніших алергічних захворювань відносяться

алергічний риніт, бронхіальна астма. Їх спричиняють алергени, серед яких можуть бути продукти харчування, пил, шерсть тварин, пилок рослин, хімічні речовини, медикаменти тощо.

«**Онколог**». Рак легенів посідає перше місце серед інших онкологічних захворювань. ракова пухлина переважно знаходиться всередині бронха. Основні причини виникнення злоякісних пухлин легень: забруднення навколишнього середовища, куріння, хронічні захворювання – бронхіт, пневмонія, плеврит тощо.

Завдання

Розробіть систему заходів профілактики захворювань органів дихання. (Студенти об'єднуються в пари для обміну думками).

V. Узагальнення знань

1. Установіть відповідність між захворюванням і його проявом.

А ангіна 1 інфекційне захворювання, що найчастіше

Б риніт вражає легені

В туберкульоз 2 гостре запалення мигдаликів

Г гайморит 3 запалення придаткових пазух носа

4 запальний процес насамперед у слизовій

оболонці носової порожнини

2. Анкетування.

VI. Підсумки, оголошення й аргументація оцінок, завдання для вивчення наступної теми (домашнє завдання, виголошення теми наступного практичного заняття).

VII. Домашнє завдання

Підготувати повідомлення “Вплив куріння на організм людини”.

Таким чином, за допомогою рольових ігор можна виділити такі моменти:

– підвищення інтересу до навчальних занять і взагалі до тих проблем, які розглядаються в її процесі;

– зростає пізнавальність у процесі навчання, яка характеризується тим, що учні засвоюють та утримують більшу кількість інформації, яка базується на прикладах конкретної діяльності, що сприяє отриманню учасниками гри навичок прийняття рішень;

– рольові ігри позитивно впливають на відношення студентів до навчального процесу та інших форм занять;

– змінюється відношення студентів до тих конкретних ситуацій, які служили предметом гри, до людей, які були персонажами у грі;

– змінюється самооцінка студентів, вона стає більш об'єктивною, змінюються іноді й оцінки можливостей людського фактора;

– змінюються у кращий бік взаємини студентів і викладачів. Це стосується не тільки тих викладачів, які проводять ці ігри, а й тих з інших дисциплін, знання яких допомагають успішній участі в грі.

Література

1. Горген А. Рольові ігри як метод навчання іноземної мови [Електронний ресурс] / А. Горген, М. Люлько. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/35_OINBG_2012/Pedagogica/5_121861.doc.htm
2. Карамушка Л.М. Рольова гра / Л.М. Карамушка // Енциклопедія освіти / Акад. пед..

наук України ; [головний ред. В.Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

3. Рольова гра як один з методів активного навчання студентів іноземній мові [Електронний ресурс] / В.М. Киливник. – Режим доступу: <http://mp2.uomo.edu.ua/wp-content/uploads/2012/04/Киливник.pdf>
4. Рольові ігри як засіб моделювання майбутньої професійної діяльності у мовній та позамовній підготовці студентів вишів [Електронний ресурс] / Тарнопольський О. Б. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchdpu/ped/2012_101/Tarnop.pdf

Петрук И. С.

Аспирант

Житомирского государственного

университета им. Ивана Франка

г. Житомир, Украина.

irinapetruk@ukr.net.

РАЗВИТИЕ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИКТ

Аннотация. В статье актуализируется такая проблема современного времени, как развитие методической компетенции воспитателей дошкольного образования к использованию в работе информационно-коммуникационных технологий. Уточнены возможности использования ИКТ у профессиональной деятельности воспитателя дошкольного учебного учреждения.

Ключевые слова: «ИКТ», «компетенция», «компетентность», «ИКТ- компетентность», «методическая компетентность».

Annotatsiya. In the article the author actualizes the problem of the modern time, as the development of methodical competence of teachers of preschool education by using information and communication technologies. Possibilities of ICT use in professional activity of the teacher of preschool educational institution.

Keywords: "ИКТ", "competence", "competence", "ИКТ is a competence", "methodical competence".

Современный период развития общества характеризуется сильным влиянием на него информационно-коммуникационных технологий (ИКТ), которые проникают во все сферы человеческой деятельности, обеспечивают распространение информационных потоков в обществе, образуя глобальное информационное пространство. Сейчас идет становление новой системы образования, ориентированной на вхождение в мировое информационно-образовательное пространство.

Развитие современной системы дошкольного образования предполагает активное внедрение инноваций в учебно-воспитательный процесс ДОУ, что сказывается на повышении эффективности его деятельности. В этом случае инновационные процессы в рамках дошкольного образования выступают инструментом создания и развития конкурентной образовательной среды, направленной на развитие личности ребенка.

Компьютерные технологии призваны стать неотъемлемой частью целостного образовательного процесса, значительно повышать его эффективность. Вместе с кадровым и методическим обеспечением учебного процесса является решающим показателем оценки дееспособности не только современной школы, но и дошкольного учебного заведения.

В образовательной практике для создания благоприятных условий развития детей важны не только содержание, но и технологии обучения и воспитания. Одним

из таких инновационных ресурсов являются информационно-коммуникационные технологии (ИКТ), которые способствуют обеспечению доступности, вариативности обучения, повышению активности и мобильности дошкольников.

В педагогической науке существует много различных подходов к определению термина «информационно-коммуникационные технологии». Согласно словарю Педагогического обихода (под ред. Л. М. Лузиной), *информационно-коммуникационные технологии* - это совокупность средств и методов преобразования информационно-коммуникационных данных для получения информации нового качества (информационного продукта) [6, 9].

Компетентность в обучении (лат. *competentia* – круг вопросов, в которых человек хорошо разбирается) приобретает опыт молодой человек не только во время изучения предмета, группы предметов, но и с помощью средств неформального образования, вследствие влияния среды [5, 408].

ИКТ-компетентность педагога понимается «как его готовность и способность самостоятельно использовать современные информационно-коммуникационные технологии в педагогической деятельности для решения широкого круга образовательных задач и проектировать пути повышения квалификации в этой сфере» [5, 33].

По мнению Т. Гузиной, *методическая компетентность* – это интегральная многоуровневая профессионально значимая характеристика личности и деятельности педагогического работника, опосредует результативный профессиональный опыт; системное образование знаний, умений, навыков педагога в области методики и оптимальное сочетание методов профессиональной педагогической деятельности [1, 12].

Методическая компетентность воспитателя является совокупностью его методических знаний, навыков, умений и индивидуальных субъектных, и личностных качеств, которая функционирует как способность адаптировать, организовывать, исследовать и контролировать учебный, познавательный, и развивающий аспекты учебно-воспитательного процесса.

Изучением проблемы развития методической компетентности и подготовки педагогов занимались такие исследователи как Т.Е. Кочарян, С.Г. Азаришвили, Т.И. Шамова, Т.А. Загривна, И.Ф. Ковалева, Т.Н. Гузина и многие другие.

Интернет в профессиональной деятельности, разработка методического сопровождения использования программного обеспечения учебного назначения в учебно-воспитательном процессе. Воспитатель не забывает работать над дальнейшим развитием своих ИКТ – компетенций путем обучения на дистанционных курсах, повышения методической культуры и обмена опытом через участие в сетевых педагогических сообществах, форумах и проектах.

Современная образовательная парадигма, строящаяся на информационно – коммуникационных средствах обучения, берет за основу не передачу детям готовых знаний, умений и навыков, а привитие ребенку умений самостоятельной деятельности. При этом работа детей во время непосредственной образовательной деятельности носит характер общения с педагогом, опосредованного с помощью интерактивных компьютерных программ и аудиовизуальных средств.

Приобщение дошкольников к ИКТ может идти разными путями, но при этом важным является целенаправленное развитие информационной культуры детей, умеющих добывать знания и использовать их в своей повседневной жизни.

Как показывает практика, без новых информационных технологий уже невозможно представить современную школу. Имеющийся в настоящее время отечественный и зарубежный опыт информатизации среды образования свидетельствует о том, что она позволяет повысить эффективность образовательного процесса. Однако действующая система дошкольного образования существенно отстает от процессов, происходящих в школе и обществе в целом, где наиболее важным и значительным товаром становится информация, способы ее хранения и использования.

Техническим средством обучения, коммуникации, необходимыми для совместной деятельности педагогов, родителей и дошкольников могут стать компьютер, мультимедийные формы как инструменты для обработки информации.

Методическая работа – это система взаимосвязанных мер, направленных на повышение педагогического мастерства, развитие творческого потенциала педагога, а на конечном этапе роста образованности и воспитанности детей.

Основным назначением службы информационного обеспечения является:

- формирование информационной среды образовательного учреждения, поэтапное решение задач информатизации образования;
- внедрение новых информационных технологий в образовательный и управленческий процессы;
- информационно-методическое обеспечение учебно-воспитательного процесса.

Внедрение информационно-коммуникационных технологий влияет на систему образования, вызывая значительные изменения в содержании, методах обучения. Перед современным воспитателем встает проблема поиска нового педагогического инструмента. Именно поэтому в педагогической деятельности возникает возможность использования ИКТ в качестве мощного инструмента развития мотивации образовательного процесса, учитывая большую и серьезную заинтересованность детей компьютером.

Педагог, который ведет занятия с использованием мультимедиа-проектора, компьютера, имеет выход в Интернет, обладает качественным преимуществом перед коллегой, действующим только в рамках традиционных технологий. Позволяют интегрировать аудиовизуальную информацию, представленную в различной форме (видеофильм, анимация, слайды, музыка), стимулируют непроизвольное внимание детей благодаря возможности демонстрации явлений и объектов в динамике мультимедиа-занятия, которые проводятся на основе компьютерных обучающих программ по всем предметам. Увеличить поток информации по содержанию предмета и методическим вопросам благодаря данным, имеющимся на электронных носителях и в интернете позволяет владение компьютерными технологиями.

Но, проблема в том, что педагоги испытывают затруднения в использовании компьютера в воспитательно-образовательном процессе вследствие того, что имеют разный уровень информационно-компьютерной компетентности.

Решение проблем развития методической компетенции педагога в условиях информатизации современного образования требует изменения содержания существующей подготовки педагогических кадров и создания благоприятных организационно-педагогических условий для внедрения современных компьютерных и информационных технологий в воспитательно-образовательный процесс. Однако

профессионально-личностные особенности педагогов могут затруднять формирование у них информационно-компьютерной компетентности.

Понятие методической компетентности педагога понимается нами как ценностно-смысловое отношение к целям и результатам педагогической деятельности, выражающееся в осознанном выполнении профессиональных функций. И это особенно ценно, учитывая, что такая позиция воспитателя – не врожденное качество, она формируется под влиянием всей образовательной окружающей среды, в том числе и в процессе дополнительного профессионального образования, направленного на изменение внутреннего мира, определяющего осознанность действий воспитателя детского сада.

Для качественного развития методической компетентности воспитателя необходимы базовые знания, умения, способности, которые будут совершенствоваться в процессе самообразования.

Готовить детей к переменам может только тот педагог, который сам готов к переменам, лично развивающийся в профессии, обладающий высоким уровнем знаний и умений, рефлексией, развитой способностью к проектировочной деятельности, то есть профессионально и методически компетентный педагог.

В связи с этим необходимым условием внедрения ИКТ в систему дошкольного образования является формирование у педагогов ДОУ как профессиональной информационной культуры, так и методической информационной культуры.

Творческим педагогам, стремящимся идти в ногу со временем, необходимо изучать возможности использования и внедрения ИКТ в свою практическую деятельность, быть для ребёнка проводником в мир новых технологий, формировать у него основы информационной культуры.

Горвиц Ю. М. отмечает, человек, умело и эффективно владеющий технологиями и информацией, имеет другой, новый стиль мышления, принципиально иначе подходит к оценке возникающих проблем, организации своей деятельности [2, 26].

Повышение ИКТ – компетентности педагога позволяет интенсифицировать и облегчить его труд, появляется возможность для развития и саморазвития педагога, совершенствования его учебно-методической деятельности [3, 48].

Для педагогов информационно-коммуникационные технологии обладают следующими возможностями по использованию их в учебно-воспитательном процессе:

- стимулирование интереса к учебной деятельности у детей;
- постоянное повышение профессионального уровня педагогов;
- восприятие и творческое воплощение уже существующих нестандартных подходов в образовании;
- увеличение выбора средств, форм и темпа изучения тем.

Использование бесплатных образовательных ресурсов и эвристических программ информационно-образовательного пространства [3, 126].

На сегодня ИКТ в дошкольном образовании используют немногие педагоги дошкольных учреждений, прошедшие специальную подготовку. Эта проблема активно решается на всех уровнях образования.

Важно отметить, что информационно-компьютерные технологии могут использоваться как в воспитательно-образовательной работе педагога, так и в методической работе дошкольного образовательного учреждения.

В методической работе дошкольных учреждений они (например, мультиме-

дейные презентации) используются на педагогических советах, семинарах, консультациях, при аттестации педагогов, на родительских собраниях.

Образовательная деятельность с использованием ИКТ позволяет интегрировать аудиовизуальную информацию, представленную в различной форме (видеофильм, анимация, показ слайдов, музыка и т. п.), стимулирует непроизвольное внимание детей благодаря возможности демонстрации объектов и явлений в динамике. Владение педагогами ИКТ позволяет увеличивать поток информации по содержанию и методам работы с детьми в непосредственной образовательной деятельности, а также уменьшает затраты времени для подготовки к ней.

Таким образом, реализуя программу информатизации в ДОУ можно с уверенностью сказать, что компьютер является эффективным техническим средством, при помощи которого можно значительно разнообразить воспитание и обучение, всесторонне развить ребенка.

Именно поэтому использование информационно-коммуникационных технологий в учебно-воспитательном процессе дошкольного образовательного учреждения – это одна из самых новых и актуальных проблем в педагогике. Информационно – коммуникационные технологии можно успешно использовать как в образовательной деятельности педагогов, так и в управленческой деятельности и методической работе.

Итак, информатизация дошкольного образования – это большой простор для проявления творчества педагогов, побуждающий искать новые, нетрадиционные формы и методы работы с дошкольниками; она способствует повышению интереса у детей к обучению, активизирует познавательную активность, развивает ребенка всесторонне.

Использование информационно-коммуникативных технологий в дошкольном учебном заведении является обогащающим и преобразовательным фактором, который есть одним из путей обновления содержания образования согласно современным требованиям.

Литература:

1. Гущина Т. Н. Формирование методической компетентности педагогических работников учреждений дополнительного образования детей в процессе повышения квалификации: дисс. канд. пед. наук: 13.00.08 / Гущина Татьяна Николаевна. – Ярославль, 2001. – 252 с.
2. Горвиц Ю. М. Новые информационные технологии в дошкольном образовании. / Ю. М. Горвиц, А. А. Чайнова, Н. Н. Поддяков. – М.: ЛИНКА-ПРЕСС, 1998. – 328 с.
3. Иванова Е. О. Теория обучения в информационном обществе / Е. О. Иванова, И. М. Осмоловская. – М.: Просвещение, 2011. – 190 с.
4. Инновации и современные технологии в системе образования: материалы II международной научно-практической конференции 20–21 февраля 2012 года. – Пенза – Ереван – Шадринск: Научно-издательский центр «Социосфера», 2012. – 388 с.
5. Методические рекомендации по аттестации педагогических работников государственных и муниципальных образовательных учреждений на территории Забайкальского края / Л. А. Скиданова, М. Л. Шаталова и др. – Чита: ЗабКИПКРО, 2011. – 64 с.
6. Словарь педагогического обихода / Под ред. проф. Л. М. Лузиной. – Псков: ПГПИ, 2003. – 71 с.

Макаренко О.В.

кандидат технічних наук,
доцент кафедри фізико-хімічної механіки та
технології будівельних матеріалів і виробів.

Харківський національний університет
будівництва та архітектури
(м. Харків, Україна)

Першина Л.О.

кандидат технічних наук,
доцент кафедри фізико-хімічної механіки та
технології будівельних матеріалів і виробів.

Харківський національний університет
будівництва та архітектури
(м. Харків, Україна)

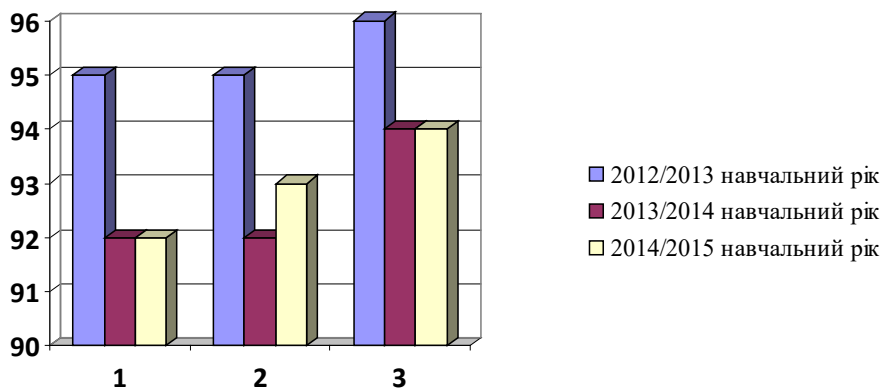
ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА УСПІШНІСТЬ СТУДЕНТІВ І РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОБОТИ З НЕУСПІШНИМИ СТУДЕНТАМИ

Ключові слова: навчання, викладання дисциплін, якість підготовки, абсолютна успішність, якість успішності, неуспішність, студенти, фахівці.

Keywords: learning, teaching courses, the quality of absolute performance, quality performance, failure, students, professionals

Основним завданням вищих навчальних закладів є забезпечення якості підготовки майбутніх фахівців, яка залежить від успішності навчання студентів. Для студента основною сферою успішності є навчальна діяльність із засвоєння обраної професії. Неуспішність – це невідповідність підготовки студента вимогам змісту освіти, яка фіксується після закінчення певного значного періоду процесу навчання [1]. Низька успішність або неуспішність студента у зв'язку з пропусками занять мають негативні наслідки як для самого студента, так і для вищого навчального закладу і суспільства в цілому. Існує велика кількість факторів, які впливають на успішність навчання студентів. Традиційно виділяють дві групи факторів неуспішності в навчанні [2]: зовнішні (зниження цінності освіти в суспільстві, недосконалість організації навчального процесу, негативний вплив сім'ї) і внутрішні (проблеми зі здоров'ям, низький розвиток інтелекту, відсутність стійкої позитивної мотивації до навчання, слабо розвинена вольова сфера).

До факторів неуспішності студентів можна також віднести [3-5]: низький рівень підготовки до вступу в вуз; інтелектуальну пасивність; прогалини в знаннях; відсутність навичок щодо навчальної праці; відсутність або слабкий розвиток навчальних і пізнавальних інтересів; лінь, недисциплінованість; негативні побутові умови; погане матеріальне становище; заняття студента після навчання; наявність роботи; різні сімейні обставини; відсутність зрозумілої навчальної літератури та недоліки викладання в самому вузі; відсутність інтересу до навчання; неусвідомлене обрання студентом спеціальності, і, як наслідок, відсутність мотивації в навчанні. Таким чи-

Рисунок 1 – Показники абсолютної успішності студентів за результатами:

1 – складання екзаменів; 2 – захисту курсових проєктів і робіт;

3 – проходження навчальних і виробничих практик

ном, існує величезна кількість найрізноманітніших факторів неуспішності студентів як внутрішніх, пов'язаних з індивідуальними особливостями суб'єктів навчання, так і зовнішніх, пов'язаних з особливостями організації процесу навчання у ВНЗ або з особливостями життєдіяльності студентів поза навчальним закладом. Будь-який з наведених вище факторів може виявитися основним фактором неуспішності студента, однак, найчастіше основними причинами неуспішності є низький рівень мотивації до навчальної діяльності та низький рівень розвитку здібностей набутих до навчальної діяльності [6, 7].

З метою виявлення домінуючих причин неуспішності було проведено опитування неуспішних студентів напряму 6.060101 «Будівництво» професійного спрямування «Технології будівельних конструкцій, виробів і матеріалів». Фактори, які обумовлюють неуспішність студентів, можна перелічити в наступному порядку:

1. Необхідність працювати через погане матеріальне становище, результатом чого є нерегулярне відвідування занять протягом навчального семестру та невідвідування поєднувати роботу з навчанням.

2. Низька мотивація до навчання у зв'язку із втратою інтересу до професії і подальшого професійного становлення.

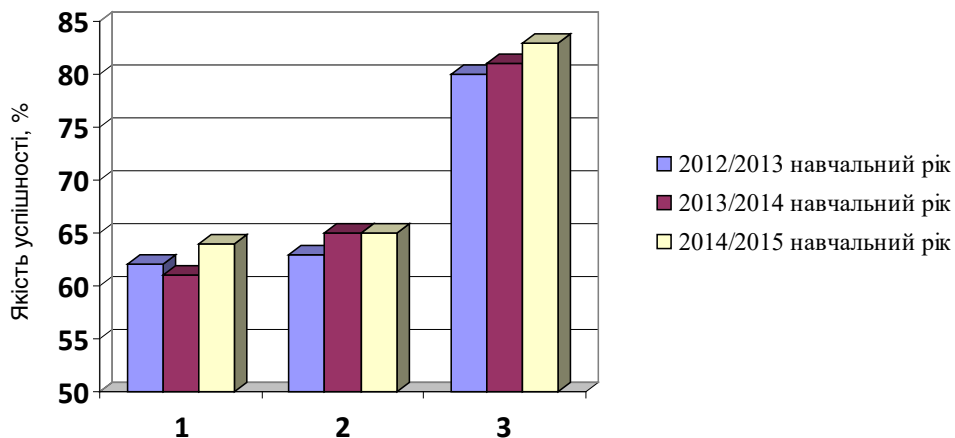
3. Індивідуальні риси характеру: лінь, неорганізованість, невідповідальність тощо.

4. Недостатній контроль за відвідуваністю занять і успішністю.

5. Слабкий рівень підготовки і здібностей до навчання, відсутність навичок щодо самостійної роботи.

6. Недостатній рівень впровадження індивідуалізації навчання, у т.ч. елементів дистанційного навчання.

Усі вищенаведені фактори, особливо перший, значно підсилюються в останній час і обумовлюють зростання кількості неуспішних студентів, про що свідчить аналіз результатів якості навчання студентів напряму 6.060101 «Будівництво» професійного спрямування «Технології будівельних конструкцій, виробів і матеріалів» (**рис.1** і **рис.2**).

Рисунок 2 – Показники якості успішності студентів за результатами:

1 – складання екзаменів; 2 – захисту курсових проектів і робіт;

3 – проходження навчальних і виробничих практик

Інформація, представлена на **рис.1** і **рис.2**, свідчить про те, що за три останні навчальні роки показники якості успішності в цілому є стабільними і достатніми. Разом з цим, показники абсолютної успішності за 2013/2014 і 2014/2015 навчальні роки знизились порівняно з показниками абсолютної успішності за 2012/2013 навчальний рік з усіх видів оцінювання знань студентів, що пов'язується головним чином з нерегулярним відвідуванням частиною студентів занять у зв'язку з необхідністю працювати або ж у зв'язку із втратою мотивації до навчання. Такі студенти або відраховуються з університету за академічну неуспішність або ліквідують заборгованості із значним запізненням.

Ситуація, пов'язана зі зростанням кількості неуспішних студентів за останні два навчальні роки, потребує вживання комплексу організаційних, методичних і виховних заходів, найдоцільнішими з яких є:

1. Розробка і впровадження в університеті «Положення про роботу з неуспішними студентами», регламентуючого функції і взаємозв'язок на всіх рівнях, залучених до роботи з неуспішними студентами: староста групи й органи студентського самоврядування, куратор академічної групи, керівництво випускової кафедри, керівництво факультету, керівництво університету.

2. Посилення виховної роботи кураторів академічних груп щодо роботи з неуспішними студентами, роботи з батьками неуспішних студентів.

3. Посилення організаційної і виховної роботи випускової кафедри (планування навчального процесу з неуспішними студентами, діагностування і стимулювання навчальної діяльності неуспішних студентів, підвищення мотивації до навчання за рахунок впровадження засобів, націлених на підвищення інтересу до майбутньої професійної діяльності, проведення додаткових занять і консультацій, постійний контроль за успішністю студентів тощо).

4. Посилення організаційно-адміністративної роботи деканату (здійснення загального керівництва і контролю, складання бази даних неуспішних студентів і здійснен-

ня моніторингу, проведення зборів неуспішних студентів, установлення постійного контакту з батьками, аналіз щотижневої інформації щодо відвідування занять тощо).

5. Забезпечення більш жорсткого контролю за відвідуванням занять студентами і за успішністю студентів з боку кураторів академічних груп, керівництва випускової кафедри, факультету й університету.

6. Своєчасне діагностування причин неуспішності студентів, застосування окремих методів роботи відносно різних категорій неуспішних студентів (студентів, які пропускають заняття, студентів з низьким рівнем мотивації до навчання, студентів з низьким рівнем здібностей до навчальної діяльності тощо).

7. Удосконалення форм і засобів індивідуальної роботи з неуспішними студентами, особливо з тими, які не мають можливості відвідувати більшу частину занять. Доцільним є впровадження елементів дистанційного навчання з постійним контролем виконання.

Література:

1. Цетлин В.С. Неуспеваемость школьников и ее предупреждение / В.С. Цетлин. – М.: Педагогика. – 1977. – 243 с.
2. Бабанский Ю.К. Избранные педагогические труды / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1989. – 560 с.
3. Гельмонт А.М. Мотивация учебной деятельности студентов и академическая успеваемость в ВУЗе / А.М. Гельмонт // Вопросы методики преподавания в ВУЗе. – 2003. – Вып. 5. – С.8-20.
4. Николаева Е.А. Неуспевающие студенты как психолого-педагогическая проблема / Е.А. Николаева // Молодой ученый. – 2015. – №3. – С. 824-827.
5. Макаренко О.В., Першина Л.О. Тенденції вибору професії абітурієнтами. Матеріали 70-ї науково-методичної конференції, присвяченої 85-річчю ХНУБА. – Харків, 2015. – С.112-115.
6. Крылова А.Г. Успеваемость студентов экономических специальностей и статистическая оценка факторов, на нее влияющих / А.Г.Крылова // Современные научные исследования и инновации. – 2012. – №6 [Электронный ресурс]. Режим доступа: URL: <http://web.snauka.ru/issues/2012/06/14688>.
7. Першина Л.О. Работа в малых группах як метод активного навчання студентів. Матеріали 69-ї науково-методичної конференції ХНУБА. – Харків, 2014. – С.113-116.

ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІН КОМУНІКАТИВНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО НАПРЯМУ

This article studies the problems of developing communicative skills and the communicative competency of university humanitarian students. The author recommends a system of exercises to be used during particular classes which will improve communicative skills of the students.

Keywords: competence, communication technologies, communicative competence speech, communicative cycle, social communication, experience, skills, skills.

В роботі розглянуто питання формування комунікативної компетентності у студентів гуманітарного напрямку навчання. Автор рекомендує систему вправ для формування комунікативної компетентності студентів на заняттях з дисциплін комунікативно-інформаційного циклу.

Ключові слова: компетенція, комунікаційні технології, комунікативно-мовленнева компетентність, комунікативний цикл, соціальні комунікації, практичний досвід, уміння, навички.

Освітній процес у всі часи являв собою складну та багатогранну систему роботи на всіх його етапах. Сучасний етап розвитку суспільства пред'являє високі вимоги до підготовки спеціаліста будь-якої галузі науки, зокрема, і до спеціаліста сфери комунікаційних технологій. Особової ваги набувають питання, пов'язані з формуванням комунікативної компетенції у майбутніх спеціалістів.

Оскільки комунікативна компетенція – поняття складне та багатогранне, слід визначити, з яких компонентів вона складається. Термін «компетенція» (від лат. *competere* – бути здібним до будь-чого) був введений Н.Хомським, який розумів під даним терміном «мовленнєву здібність», тобто потенційне знання мови його реальною носія, та «мовленнєву активність», тобто реальну мову в реальних умовах.

Найбільш вживаним останніми роками став термін «комунікативна компетенція», який, за твердженням О.А.Сальнікової, являє собою структурне утворення, що включає в себе наступні рівні: мовна, мовленнева, дискурсивна, культурознавча та риторична компетенції. При цьому кожний рівень, в свою чергу, включає набір знань та умінь необхідних для вільної та ефективної мовленнєвої діяльності. [6]

Правильний підхід до формування комунікативної компетенції, на наш роздум, передбачає, перш за все, володіння мовленнєвою компетенцією, тобто знання про способи формування та формулювання думок за допомогою мови та уміння користуватися такими способами в процесі сприйняття та породження мовлення. Не останнє місце в процесі формування комунікативної компетенції посідає дискурсивна

компетенція – знання про особливості протікання мовленнєвої події та уміння управляти нею та культурознавча – усвідомлення мови як форми виявлення національної культури та культури міжнаціонального спілкування.

Ф.М.Литвинко зазначає, що в сучасній методичній літературі під компетенцією розуміється сукупність знань, умінь та навичок з мови, і в той же час підкреслює, що слід диференціювати поняття «компетенція» та «компетентність». Отже, на його думку, компетенція – це комплекс знань навичок та умінь, що його набувають в процесі занять, а компетентність – це властивості особистості, які визначають її здібність до виконання діяльності на основі сформованої компетенції.[1]

Окрему увагу визначенню поняття комунікативна компетентність (КК) приділено в підручнику «Основы теории коммуникации» під ред. проф. М.А.Василика, де КК «...определяется как развивающийся и в значительной степени осознаваемый опыт общения между людьми (межличностный опыт), который формируется и актуализируется в условиях непосредственного человеческого взаимодействия».[4,57] В найбільш загальному вигляді це поняття визначається як певний рівень сформованості особистісного та професійного досвіду взаємодії з оточуючими, який повинен мати індивід аби в межах своїх здібностей та соціального статусу успішно функціонувати в професійній сфері та суспільстві.[4, с.58-59]

Таким чином, комунікативна компетентність залежить не тільки від притаманних конкретній особистості властивостей, але й від змін, які відбуваються в суспільстві, а відповідно від соціальної мобільності самого спеціаліста, що пов'язана з цими змінами.

Формування КК у майбутніх спеціалістів, правильний підхід до формування їхньої особистості – це питання, які набули ще більшої актуальності в наш непростий, суперечливий, буремний час і потребують подальшого свого розгляду.

Українське суспільство на сучасному етапі розвитку ставить перед спеціалістами сфери комунікаційних технологій нові складні завдання, які вимагають від них нових знань та умінь в сфері соціальної взаємодії.

На гуманітарному факультеті ОНПУ в межах спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» готують спеціалістів в сфері інформаційно-комунікативних технологій. В процесі отримання вищої освіти майбутнім фахівцям необхідно сформувати наступні комунікативні уміння:

- знати норми та правила спілкування;
- підвищувати рівень мовленнєвого розвитку;
- виділяти стратегічні питання;
- формувати здатність викликати у співбесідника позитивне сприйняття власної особистості;
- уміти налагоджувати взаєморозуміння та взаємодію з громадськістю, конкретною соціальною групою, окремою особою тощо.

Водночас соціальна система висуває нові об'єктивні вимоги до особистості:

- високий рівень професіоналізму;
- глибокі пізнання в області духовної культури;
- наслідування норм моралі;
- відповідальність за результати своєї діяльності;
- вимогливе ставлення до себе та інших людей [Вас.с.57]

Оскільки формування КК спеціалістів є однією з найактуальніших проблем су-

часной вищої школы, в освітній стандарт выпускника гуманітарного факультету введено дысцыпліны камунікатывнога цыклу. До ных, перш за все, належать «Тэорыя камунікацыі», «Сацыяльны камунікацыі», «Асновы та практыка рэкламы», «Сучасны PR-тэхналогіі», «Асновы сацыя-камунікатывнога дзяльнасці», «Управління персаналам» тощо.

Практыка багаторічнага работы в сістэмі вищога асветы дазволіла нам зрабіць высновку пра нязвысакі рівень КК не толькі студэнтаў тэхнічных спецыяльнасцей, але і студэнтаў-гуманітарыяў. Ця праблема стала прадметам даследавання аўтара статты в зв'язку з неабходнасцю стварэння навчальна-метадывчных матэрыялаў, спрямаваных на фармування камунікатывнога кампетэнтнасці, паралельна з фармуванням знанняў з цыклу інфармацыяна-камунікатывных дысцыплін.

Для павышэння камунікатывнога кампетэнтнасці студэнтаў-дакументознавцаў аўтар прапонуе сістэму работы, яка місціць дэкалькі складовых. *Перша складова* – стварэння сістэмы завданняў, спрямаваных на фармування камунікатывна-мовленневага кампетэнтнасці майбутніх фахівцаў,

Напрыклад, правярціць сваё знання традыцыйнага спалучэння слів, пры цюму слід выявіць выпадкі парушэння; развываць метафарафічнае мыслення, заповнюючы пробелы в завданнях, прапанавааных выкладачам, тощо. *Друга* – правядзення міні-трэнінгаў, напрыклад, на вербалазацыю та перафразавання. Прыкладам такіх завданняў можа быць фармування умінь «актывнага слухання». Нарэшці, *трэця складова* – це правядзення ролевых ігор на практычных занятках з дысцыплін «Тэорыя камунікацыі», «Сацыяльны камунікацыі», «Управління персаналам».

Прыкладам такога діловага гу, яку можна рэалізаваць в працэсі правядзення практычных заняткаў можна назваць «Зіпсаваный тэлефон». Мета такога гу – трэнування перадачы інфармацыі без спатворэння, встанавлення прычын втраты або спатворэння інфармацыі, тощо. В ході правядзення гу відбуваецца ретельный аналіз мовленневых канструкцый, що іх выкарыстоваюць учасныкі, іх каректування, віділяюцца найбольш вдалы мовленневы кліше.

Прыкладам арганізацыі работы за прапанавааную метадывкою можа быць змест выкладенага, зокрэма, в «Метадывческих рэкамендацыях і кантрольных заданых по дысцыпліне «Сацыяльны камунікацыі» і «Управління персаналам» [3,4].

На пдаставі зазначенага вышэ слід відмітыць наступне: практыка работы выкладача цыклу гуманітарных дысцыплін камунікатывна-інфармацыянага напраму в аспекці фармування та карекцыі камунікатывна-мовленневага кампетэнтнасці студэнтаў ГФ свідчыць пра павышэння рівня сфармаванасці асобісціснага, а в ряді выпадкаў і прафесійнага досвяду (маюцца на увазі працуючы студэнты) індывідаў. Сфармаваны уміння та навывкы, атрымані знання та набутий практычний досвяд дапаможуць майбутнім спецыялістам успішно функцыянаваць не толькі в сфері абранага прафесіі, але і в сацыяльным жытті в цілому.

Спысок выкарыстаных джерел

1. Літвынко Ф.М. Каммунікатывная кампетенцыя: прыныпы, метадыв, прыемы фарміраваня: сб. наув. ст. / Белорус.гос.ун-т; в авт. ред. – Мн., 2009. – Вып. 9. – Рэжым дасупа: <http://www.bsu.by/Cache/pdf/230533.pdf> (Дата абрацэння 13.02.2016)
2. Метадывческие рэкамендацыі для практычных заняткаў по дысцыпліне «Сацыяльны камунікацыі»

коммуникации» для студентов гуманитарных специальностей дневной формы обучения. Часть 1, 2./Составитель С.В.Аверина. Одесса, ОНПУ, 2007.- 15с.

3. Методические рекомендации и контрольные задания по дисциплине «Управление персоналом» для студентов гуманитарных специальностей /Автор С.В. Аверина. Одесса, ОНПУ,- 2007. – 16с.
4. Основы теории коммуникации: Учебник под. ред. проф.Василика М.А.. – М.: Гардарики, 2003.- 615с.
5. Панфилова А.П. Деловая коммуникации в профессиональной деятельности: Учеб. пособ. – СПб.: Знание, 2001. – 496с.
6. Сальникова О.А. Что включает в себя коммуникативная компетенция? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: school2100.com/upload/.../1422ec1747d648de7d80b4516963e8fd.pdf (Дата обращения 09.02.2016)

Ефимова А.Н.

старший преподаватель кафедры
ТИЯ Сибирского Государственного
Аэрокосмического Университета

Карчава О.В.

старший преподаватель кафедры
ТИЯ Сибирского Государственного
Аэрокосмического Университета

О НЕОБХОДИМОСТИ ИЗМЕНЕНИЯ ПОДХОДА К ПЛАНИРОВАНИЮ УЧЕБНОГО ВРЕМЕНИ ДЛЯ КУРСА ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗОВ

Ключевые слова: образование, квалификация, соотношение, иностранный язык, коммуникация, навыки

Key words: education, qualification, correlation, foreign language, skill, communication

Одним из самых существенных последствий ускорения научно-технического прогресса стало коренное изменение организации и характера той научно-технической информации, запаса знаний, которые необходимы для использования в условиях усложнения промышленного производства. Подготовка кадров для промышленности и сельского хозяйства теперь настолько тесно связана с наукой, что профессиональные учебные заведения стали мало отличаться от научно-исследовательских. Основные составляющие производственного процесса – труд, предмет труда и средства труда – претерпевают серьёзные качественные изменения, выражающиеся не только в появлении инновационных методов производства и качественно новых материалов, но и в быстро растущих требованиях к качеству рабочей силы. Фактор трудовой деятельности воплощается в квалификационном уровне совокупной рабочей силы, поэтому затраты общественных усилий, направленных на обучение и повышение квалификации трудящегося населения возрастают в масштабах всего человечества. Наукоёмкое производство опирается на высокоинтеллектуальных, высокообразованных специалистов, способных к постоянному самообучению, готовых к восприятию всего нового в производстве, росту уровня его сложности и высоким требованиям к качеству. В таких условиях образование (даже те его сферы, которые традиционно относятся к общекультурным) тоже должно стать максимально приближенным к реальным потребностям науки и производства, дабы поставляемые системой образования кадры могли соответствовать скорости развития современной научно-технической сферы деятельности общества.

Оценки состояния российского образования, с которым оно идет в Болонский процесс, разнятся от самых критических до отрицания какого-либо кризиса в образовании вообще. Когда экономические показатели страны уменьшаются, а инвестиции в экономику падают, число студентов в вузах России сокращается незначительно. Появившаяся тенденция к стабилизации экономических и общественных процессов снова ведет к необходимости поставки на рынок труда высококвалифицированных и

всесторонне подготовленных профессионалов. Уже наблюдается выравнивание процентного отношения людей с высшим образованием к общему числу трудоспособных в России (оно приближается к общемировым показателям).

Поскольку учебный процесс следует организовывать в соответствии с государственными стандартами по каждой отдельной специальности, кроме уточнения перечня необходимых специальностей и расчета плана по количеству выпускаемых специалистов, приходится делать ещё очень многое – пересматривать учебные планы профессиональных образовательных учреждений, улучшать производственную базу вузов, заново обосновывать выбор учебных дисциплин для каждой специальности, а часто и менять подход к преподаванию того или иного предмета. В наши дни, ссылаясь на положения Болонской конвенции, принято ратовать за сокращение количества аудиторных занятий по всем предметам со смещением акцента в сторону самостоятельной работы студентов. Декларируется, что вузы призваны обеспечивать не столько обучение кого-то чему-то, сколько создание оптимальных условий для учебы студентов, приобретения ими профессиональных знаний и навыков в контексте общественных потребностей. Но по мнению авторов статьи, в рамках ускоренных реформ такого рода есть риск «перегнуть палку» и потерять то ценное, что выработала, к примеру, старая советская, и позже российская система образования.

Понятно, что ни один учебный предмет не должен зависеть по качеству преподавания и учения только от личности и уровня подготовки преподавателя. В современном информационном пространстве есть огромное количество источников знаний и вариантов получения образования вне учебных аудиторий. Но до сих пор хороший лектор способен заменить собой и «Интернет», и запасы книг хорошей библиотеки. Почему так происходит? На взгляд авторов статьи, по причине недостаточного стремления среднего студента пользоваться доступными ему информационными источниками в полной мере. Преподаватель, как правило, тратит достаточное время на поиск нужной ему в процессе преподавания информации. Студент же, при условии, что информатику он изучал в обычной школе, а к пользованию библиотеками не приучен вовсе, не найдет достаточно времени и возможностей, чтобы самому отбирать и осваивать всю необходимую информацию по различным и многочисленным учебным дисциплинам. Если на данном этапе развития системы профессионального образования начать необдуманно сокращать аудиторные занятия, это незамедлительно понизит качество подготовки специалистов.

Рассмотрим в качестве примера преподавание иностранных языков в технических вузах. Следует отметить, что повышение в последние годы качества знаний части студентов произошло именно благодаря созданию информационной среды, из которой можно бесконечно получать нужные для собственного обучения знания. Сейчас можно, приложив определенные усилия, найти столько текстовых источников на иностранном языке, сколько необходимо для изучения любого вопроса, ознакомления с обширной базой учебной и методической литературы. Но кроме организации учебной среды (а на данном этапе это заслуга прежде всего средств современной коммуникации, а не самих вузов), необходимо организовать формирование опыта учащихся в освоении иностранного языка как средства получения необходимой информации и средства обеспечения полноценного общения. Иностраный язык – это инструмент, который, если его дать в руки студенту, в несколько раз увеличивает его возможно-

сти правильного поиска и отбора информации, необходимой для профессионального формирования. Нет ни одного студента, знающего иностранный язык (хотя бы немного), который бы не ценил свои знания и навыки в этой области и не пользовался ими прежде всего для решения задач своего профессионального образования. Однако анализ деятельности большинства нелингвистических вузов, где курс обучения иностранному языку за последнее десятилетие сократился по количеству аудиторных часов в полтора-два раза, показывает, что обучение предмету стало приносить результаты, не вполне соответствующие потребностям тех же студентов.

Цели курса обучения студента иностранному языку в техническом вузе поставлены правильно – научить пользоваться иноязычной речью при повседневном бытовом общении и в сфере профессиональной коммуникации. Этого будущему специалисту было бы вполне достаточно. Но не секрет, что на филологические специальности в высшие учебные заведения поступают в основном выпускники школ, не освоившие нормативов школьной программы по иностранному языку даже наполовину, т.е. преподавателю вуза с каждым набором студентов приходится начинать изучение языка почти с азав. При этом никто не делает скидку на данное обстоятельство – требуется, чтобы все знания по программе были усвоены, умения – привиты, навыки – сформированы. Хотелось бы обратить внимание на то, что преподаватели иностранных языков вузов остаются очень восприимчивыми ко всему новому в методике преподавания и технологиях обучения. Часто они сами занимаются отбором и адекватной организацией речевого материала для решения задач обучения в условиях нехватки учебного времени. Тематически-ситуативный способ организации материала на базе текста как аутентичного фрагмента дискурса вполне себя оправдывает. Тема понимается как потенциальный запас социального опыта, пока не включенного в контекст личностной деятельности, а учебная речевая ситуация всемерно подтягивается по уровню мотивации речевой деятельности к реальному социальному контексту. Моделируется определенная ситуация общения, в которую включены по меньшей мере два лица, какая-нибудь социальная ценность (подтема), выступающая основой контакта, а далее происходит речевое взаимодействие, касающееся этой ценности.

В усвоении устно поданного или прочитанного материала на первый план выходит организация реально-информативной коммуникации в ходе практических занятий. Полученными знаниями студентам необходимо делиться с преподавателем и друг с другом – это повышает активность усвоения иноязычного языкового материала, а главное, демонстрирует возможность действительно использовать иностранный язык в качестве средства освоения профессионально и лично полезной информации. Особенно хорошо необходимость реально-информативной коммуникации видна на примере изучения тем бытового и общекультурного плана, которым вполне обоснованно уделяется внимание на первом этапе языковой подготовки. Охват темы должен быть первоначально обеспечен лексически и грамматически, но потом необходимо всё изученное (пусть и самостоятельно) вывести в приближенную к реальной речевую коммуникацию, иначе активизации языкового материала не достичь. Поэтому при отборе лексики для обязательного изучения наряду с принципом частотности обязательно соблюдается принцип функциональности. Даже изучение простейших бытовых тем (внешность, профессии, квартира) направлено на усвоение такой части лексики и грамматики, незнание которой может в дальнейшем затруднить всё то же

чтение информативных, профессионально ориентированных текстов, не говоря уже о реальной коммуникации в осуществлении своей профессиональной деятельности.

Широко практикуется понятийный подход к структурированию материала, объединение лексических единиц вокруг одного исходного, концептуального понятия в широкое семантическое поле. Этот подход стимулирует интерес студента к теме, т.к. заранее трудно предугадать, как именно она будет трактоваться. Учебно-речевая ситуация отражается в функциональном, деятельностном подходе к формированию речевых умений и навыков, язык используется с определенной, реальной функцией – уточнить, согласиться, выразить отрицание, извиниться, пообещать и т.д. (что применимо внутри любой изучаемой темы). При этом учитывается и необходимость в умении осуществлять межкультурную коммуникацию, т.е. в дальнейшем человек должен хорошо представлять, с представителем какой культуры он общается и иметь понятие об основах этой культуры.

Теперь вернемся к реальной ситуации преподавания иностранного языка в неязыковом вузе, особенно студентам технических специальностей, где учебные часы, выделенные на предмет, предельно сокращены. Преподаватель должен сформировать базовые умения и навыки речевой деятельности и обеспечить освоение предусмотренных программой знаний. Преподаватель должен научить студента преодолевать психологический речевой барьер в иноязычном общении, использовать максимально весь свой запас знаний, умений и навыков. При этом в учебном процессе должно осуществляться практическое освоение новых лексических единиц и грамматических структур, а сложность обсуждаемых тем с бытовых и повседневных должна постепенно дойти до общенаучных и абстрактных. Большое внимание должно уделяться аудированию и чтению с разными познавательными задачами. Правильная работа над чтением, с обязательным обучением аннотированию и реферированию текстов, тоже требует изрядного количества учебного времени. Если учесть, что в программу включено изучение профессиональной терминологии, пусть только самой общей её части, формирование умений грамотно пользоваться специализированными словарями и извлекать полноценную информацию при чтении узко специализированных текстов, не удивительно, что поставленные цели и задачи обучения решаются лишь частично – обеспечить всё это в полном объеме за предоставляемое количество учебного времени невозможно.

Требования, предъявляемые к современной вузовской подготовке специалистов, ни в коем случае не смогут исключить иностранный язык как совершенно необходимый для каждого студента учебный предмет. Для достижения современного уровня профессиональной компетентности знание иностранного языка – первейшее требование времени. Но видимо, таким же требованием времени должен стать избирательный и творческий подход высших учебных заведений к планированию курсов обучения, и не только в области применения новых технологий в преподавании, но и в планировании затрат учебного времени на каждый предмет. Оптимальное соотношение аудиторных часов занятий и времени на самоподготовку должно разумно планироваться внутри каждой учебной программы в каждом отдельном учебном заведении. Это позволило бы использовать весь накопленный опыт изучения иностранных языков для повышения качества получаемых студентами знаний и уровня успешности их учебной и дальнейшей производственной деятельности.

Чемоніна Л. В.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти
(Бердянський державний педагогічний університет),
Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПИСЬМА В ЛІВОРУКИХ ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Ключові слова / Keywords: ліворукі діти / left-handed children, навички письма / writing skills, початкова школа / primary school.

Оскільки навчання письма розпочинається в молодшому шкільному віці, формування в учнів графічних навичок та техніки письма є одним із найважливіших завдань учителів початкових класів.

У сучасній науці і практиці розроблені методичні рекомендації щодо навчання письма ліворуких дітей, в основу яких покладені фізіологічні та психологічні особливості таких учнів. Проаналізуємо їх.

Ми згодні з думкою науковців (О. Волошенко, Н. Манько, І. Цєпова та ін.), що діяльність головного мозку, який складається з лівої і правої півкулі, передбачає обробку сенсорної інформації, яка приходить до нього від органів почуттів, прийняття рішень, координацію, емоції, пам'ять і – найголовніше – мислення. У процесі обробки інформації однією півкулею, інша на певний час зменшує свою активність, наче пригальмовує [2; 5]. Домінування певної півкулі головного мозку і є причиною вибору людиною «рукості».

Так, для дітей, які в різних видах діяльності надають перевагу лівій руці, домінантною є права півкуля, що відповідає за оперування образами, орієнтацію у просторі, розрізнення музичних тонів і мелодій, розпізнавання подібності і розбіжностей складних систем. Тому в навчанні зазначеного контингенту молодших школярів необхідно використовувати такі методи і прийоми роботи, які характеризуються більшою наочністю, образністю, емоційністю в поданні матеріалу.

Тривалий час у лінгводидактичній науці питання про вибір руки під час письма не виникало: всі діти мали писати правицею, а ліворуких першокласників обов'язково переучували. У результаті такого підходу у школярів дуже часто виникав астенічний невроз, що подекуди переходив у нав'язливі стани [1; 3; 5].

Сьогодні підходи до формування навичок письма дещо змінилися: діти вчать-ся писати тією рукою, діяльність якої домінує в їхньому повсякденному житті. Отже, учителю початкової школи дуже важливо визначити провідну руку в кожного учня в перші дні їх перебування в загальноосвітньому навчальному закладі. Найпоширенішим є метод кількісної оцінки за допомогою запитань, відповіді на які дозволяють зробити висновок про перевагу однієї руки під час виконання повсякденних дій.

Проте не кожна дитина може об'єктивно оцінити, якою рукою їй легше виконувати різноманітні дії. Тому на думку вчених (О. Волошенко, Н. Манько, Н. Трунова, І. Цєпова), для визначення провідної руки доцільніше використовувати спеціальні завдання, а саме:

- маніпуляторні дії, які молодший школяр виконує мимовільно;
- відкриття невеликої коробочки;
- будівлення колодязя із паличок;
- вирізання ножицями малюнка за контуром;
- нанизування бісеру, намистинок або гудзиків на голку з ниткою;
- виконання обертових рухів під час відкриття й закриття кришок на пляшках тощо.

Формування в ліворуких першокласників технічної навички письма вимагає серйозної роботи з боку вчителя, оскільки, як зазначалося вище, такий контингент учнів має свою специфіку. Так, педагог має ознайомити молодших школярів із постановою під час письма, правильним триманням ручки і розташуванням зошита на парті [3; 5].

Серйозною допомогою для навчання ліворуких першокласників письма можуть спеціальні прописи, створені на основі прописів із калькою. Оскільки молодший школяр, який пише лівою рукою, нею ж закриває зразок написання літери, складу чи слова, автори здійснили інноваційний підхід до розміщення матеріалу в зазначеному вище друкованому виданні. Так, зразок, який у звичайних прописах зображено на початку рядка, розміщується з правого боку, тобто наприкінці рядка. Н. Манько та І. Цеповою, що таке розташування графічного матеріалу дозволяє ліворукій дитині без зайвих рухів і хвилювань наслідувати зразок, який постійно перебуває в полі її зору. Порівняльний аналіз прописів для ліворуких і праворуких учнів дозволяють нам стверджувати, що в усьому іншому їхні графічна, лінгвістична й ілюстративна складові є ідентичними, а, отже, дозволяє вчителю одночасно їх використовувати на уроці письма в 1 класі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богомолова Н. Особливості навчання письму ліворуких дітей / Н. Богомолова // Студентський науковий вісник ТДПУ. – Тернопіль, 2004. – Вип. № 9. – С. 100–102.
2. Волощенко О. В., Семиліт Л. Г. Ліворука дитина: яка вона? / О. В. Волощенко, Л. Г. Семиліт. – Черкаси, 2002. – 28 с.
3. Зубік Н. В. Підготовка ліворукої дитини до навчання письма / Н. В. Зубік // Початкове навчання та виховання. – 2005. – № 16–17. – С. 38–53.
4. Манько Н. Підготовка ліворуких дітей до оволодіння графічною навичкою письма / Н. Манько // Початкова школа. 2007. – № 3. – С. 21–24.
5. Цепова І. В. Навчаємо письма ліворуких дітей / І. В. Цепова. – Харків: Видавництво «Ранок», 2009. – 128 с. – (Навчання грамоти).

Шумська О. О.

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фортепіано
Харківської гуманітарно-педагогічної академії;

Чикризова Ю. М.

студентка
Харківської гуманітарно-педагогічної академії

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ МИСТЕЦТВА У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЗНЗ

Вимоги до сучасної системи освіти спрямовані на формування високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісною картиною світу. Провідну тенденцію вдосконалення змісту освіти С. Гончаренко вбачає в «...інтеграції різнорідних знань про людину, її мислення; про природу і суспільство, одержаних при вивченні різних навчальних предметів, у єдину наукову картину світу» [1, с. 9]. Підвищення ефективності навчально-виховного процесу шляхом інтеграції навчальних предметів стало предметом дослідження і багатьох сучасних науковців, зокрема, Б. Гершунського, М. Масол, О. Рудницької, О. Щолокової тощо.

Досвід показує, що інтегроване навчання, в рамках якого матеріал доповнюється та повторюється іншими предметами, дає набагато кращий результат у порівнянні з традиційним вивченням дисциплін, а інтегрований підхід сприяє виробленню системи знань, розвиває здібності до їх переносу в інші галузі. Загальновідомо, що мистецтво має унікальні можливості впливу на людину, тому його потрібно розглядати не лише як засіб набуття художніх знань та вмінь, а, насамперед, як універсальний засіб особистісного розвитку школярів на основі виявлення індивідуальних здібностей, різнобічних естетичних потреб та інтересів. Саме тому ідея комплексного впливу мистецтва на розвиток особистості дитини посідає важливе місце у працях відомих педагогів та діячів культури, зокрема: М. Леонтовича, С. Шацького, Д. Кабалевського, Б. Неменського, О. Ростовського, Г. Шевченко та ін.

Слід зазначити, що на сучасному етапі лише деякі елементи інтеграції окремих видів мистецтва впроваджено в практичну діяльність школи, здебільшого, початкової. Саме тому винятково актуальним сьогодні є питання інтеграції мистецтва в навчально-виховний процес ЗНЗ з урахуванням усіх основних етапів, функцій, аспектів та факторів цього багатокомпонентного педагогічного явища, адже в практиці сучасної школи комплексне використання та інтеграція мистецтва в навчальні дисципліни залишається поки що явищем епізодичним і, як правило, залежить від ініціативи вчителя. Специфіка кожного виду мистецтва полягає у впливі на людину своїми специфічними художніми засобами і матеріалами: словом, звуком, рухом, фарбами, різними природними матеріалами. Кожний вид мистецтва спрямований на розвиток людини як особистості, як частини соціуму, адже єднання та взаємодія – головне в освітньому процесі. І тому використання виховних засобів мистецтва у навчальному процесі допомагає, по-перше, виявити здібності, якими наділена особистість, по-друге, розвинути ці здібності, по-третє, опанувати світ через специфічні особливості,

що притаманні тому чи іншому виду мистецтва, по-четверте, сприяють формуванню ціннісного світогляду, в якому естетичне з його основними категоріями краси та гармонії, посідає одне з провідних місць [2].

Зважаючи на те, що будь-яка навчальна дисципліна не існує ізольовано, а в тій чи іншій мірі пов'язана з іншими шкільними предметами, мистецтво має можливість перетину з усіма освітніми галузями, наприклад: «Мова», «Література», «Суспільствознавство», «Математика», «Природознавство», «Фізика», «Здоров'я і фізична культура» тощо. Рівні інтеграції мистецтва можуть бути різними: від простого об'єднання художніх засобів на уроках читання, музики, образотворчого мистецтва до виявлення самими учнями особливостей засобів відображення навколишнього світу під час освоєння інших навчальних дисциплін. Так, усі види мистецтва тісно пов'язані з літературою (пісенний фольклор, театральні постановки та екранізації української та зарубіжної літературної класики), історією (епічні музично-словесні жанри, живописні та скульптурні портрети видатних людей минулого та сучасності; пам'ятники та архітектурні споруди минулих епох), природознавством (фольклор, декоративно-ужиткове мистецтво). Доцільно розширювати сферу художньо-естетичного виховання на уроках природознавства (аніمالістичний та пейзажний жанри живопису, пасторальна музика), математики (краса і гармонія геометричних форм), фізики (акустичні закономірності звуків у музичному мистецтві, природа кольору і світла в образотворчому мистецтві) тощо. Інтеграція предметних і мистецьких знань дозволяє вирішувати завдання всебічної освіти й виховання школярів, а саме: формування естетично-ціннісного ставлення до всіх явищ навколишнього світу, вміння осягати красу і гармонію фізичних, хімічних, біологічних, соціальних і культурних процесів; формування уявлення про взаємозв'язок усіх явищ, що відбуваються у світі; розвиток в учнів пізнавального інтересу, внутрішньої мотивації до самоосвіти й саморозвитку; розвиток критичного мислення, вміння оцінювати продукти сучасної художньої творчості на основі мистецтвознавчих критеріїв; формування прагнення до діяльності, яка приносить естетичне задоволення.

Отже, інтеграція мистецтва в навчальний процес сприятиме не лише ефективному засвоєнню знань, умінь та навичок школярів, але й формуванню у них цілісного світогляду.

Література

1. Гончаренко С. Загальнотеоретичні аспекти інтеграції природничо-наукових і методичних знань учнів / С. Гончаренко, Я. Кміт // Шлях освіти. – 1997. – № 1. – С. 18–20.
2. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна і мистецька / О. П. Рудницька. – К., 2002. – 270 с.

СУЧАСНІ МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Реалії сучасного суспільства, пов'язані з процесами глобальної інтеграції, викликають підвищений соціальний попит на висококваліфікованих спеціалістів з різних галузей знань з достатнім рівнем володіння іноземною мовою. Необхідно підкреслити, що традиційні методи викладання іноземних мов уже не відповідають викликам сьогоднішнього світу, а отже, існуюча система мовної підготовки студентів потребує ретельного перегляду. Основним недоліком існуючої системи іншомовної підготовки у вищих навчальних закладах є відірваність отриманих на виході знань, умінь та навичок від практичних цілей і реалій професійної діяльності. Це пояснюється тим, що традиційно викладання дисципліни «Англійська мова за спеціалізацією» будується на репродуктивному принципі та граматики-перекладному методі, основу якого складає заучування готових граматичних конструкцій та лексичних одиниць, які вводяться в процесі перекладу або переказу текстів у межах програмних вимог та знанієвого підходу. Навчально-методичне забезпечення обмежується друкованими підручниками та словниками.

На наш погляд, ефективність іншомовної підготовки студентів ВНЗ значно підвищиться, якщо навчальний процес з іноземної мови буде ґрунтуватися на застосуванні таких методів:

– метод комп'ютеризованого навчання, а саме: комплексне використання методів комп'ютерної презентації навчального матеріалу в різноманітних формах; робота з програмними системами, електронними підручниками, словниками та ресурсами мережі Інтернет, а також комп'ютерний контроль, оцінка та корекція результатів навчання;

– комунікативний метод, метою якого є розвиток знань, умінь та особистісних якостей студентів, необхідних для здійснення ефективного професійно-орієнтованого іншомовного спілкування в полікультурному середовищі. Сутністю комунікативного методу є те, що практична мовленнєва спрямованість є не лише метою, але й засобом навчання. Тому навчання на основі комунікативного методу передбачає вивчення не системи мови, а системи мовленнєвих засобів, які застосовуються в реальному спілкуванні. При цьому використання рідної мови на заняттях зводиться до мінімуму, в результаті чого створюється імітація природного мовного середовища, що, в свою чергу, стає додатковим стимулом для спілкування іноземною мовою. Важливою умовою комунікативного методу є ситуативність навчання, що дозволяє відтворити певний контекст комунікативної реальності, стимулюючи цим інтерес не лише до процесу комунікації, але й до вивчення іноземної мови в цілому;

– аудіолінгвальний метод, як допоміжний, адже він супроводжує комунікативний метод навчання іноземної мови. Сутністю даного методу є те, що оволодіння

основами мови відбувається не за допомогою заучування окремих лексичних одиниць та граматичних правил, а на основі засвоєння цілісних мовних структур, поданих у вигляді мовленнєвих зразків, які необхідно наповнити відповідним мовним змістом. Основний обсяг зазначених мовленнєвих зразків складають діалоги, які читаються, заучуються напам'ять, розігруються студентами в парах, а потім окремі структури з цих діалогів відпрацьовуються за допомогою інтенсивного тренування, зокрема, на основі виконання таких вправ, як багаторазове повторення фраз, підставлення слів, трансформація структури шляхом перефразування та ін.;

– аудіовізуальний метод, який базується на синтезі звукового та зорового сприйняття, що дозволяє максимально враховувати індивідуальні особливості домінуючих каналів сприйняття інформації. Навчання мови здійснюється шляхом засвоєння структур (моделей речень, мовленнєвих творів), які глобально (цілісно) сприймаються в аудіовізуальній формі. Основною метою даного методу є формування мовленнєвих, рецептивних, структурно-вимовних та ритміко-інтонаційних навичок, а також розвиток у студентів почуття мови.

Крім того, вважаємо за необхідне використання на заняттях з іноземної мови також активних методів навчання, які умовно можна угрупувати в чотири основні блоки: комунікативно-інтерактивні методи (тренінговий метод, зокрема психолінгвістичні тренінги; дискусійні методи; групова дискусія); ігрові методи (ділові та рольові ігри); контекстний метод (метод імітації професійної діяльності, наприклад заповнення службової документації іноземною мовою; метод інсценізації ситуацій професійного спілкування); конструктивістські методи (метод проєктів, мозковий штурм), а також дослідницькі методи (пізнавально-дослідницький, інформаційно-пошуковий, проблемно-пошуковий, творчо-пошуковий).

Таким чином, використання сучасних методів навчання іноземних мов дозволить значно підвищити якість іншомовної підготовки студентів ВНЗ.

Література

1. Образцов П. И. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов / П. И. Образцов, О. Ю. Иванова. – Орел: ОрелГТУ, 2005. – 114 с.
2. Beatty K. Teaching and Researching Computer-assisted Language Learning / K. Beatty. – New Jersey: Pearson Education, 2003. – 259 p.
3. Hedge T. Teaching and Learning in the Language Classroom / T. Hedge. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 464 p.

Topalov E. M.

Master Student

Department of Theory and Practice of Translation

Zaporizhia Institute of Economics

and Information Technology

Melitopol Detachment

eugenetopalov@outlook.com

Bandurov S. O.

A Fourth Year Student

Faculty of Physics and Mathematics

Berdiansk State Pedagogical University

sbandurov@bk.ru

THE INTEGRATION OF KNOWLEDGE IN PHYSICS AND ENGLISH IN TRAINING PHYSICS AND TECHNOLOGY STUDENTS

Keywords: integration of knowledge, Physics, English, terminology.

Within his lifetime, modern man faces a number of different but interrelated environmental problems. To provide the ability of problem solution and meeting various challenges that arise in everyday life and professional activities, one should be able to analyze and integrate received knowledge in learning and work.

Thus, the formation of integrated knowledge serves as the main component in a modern specialist training. Intensive development of science and technology, increasing amount of information requires from the specialist the ability of grading knowledge, skill and set interrelation between them. The specialist's ability to integrate acquired knowledge makes him versatile and competitive in the conditions of the modern labor market. Such specialist has the whole system of knowledge and can easily perform various tasks in one's field of activity.

In this regard, the problem of forming of integrated knowledge becomes more important nowadays in modern domestic and world teaching science. The problems of educational integration have been researched by the following scientists: M.M. Berulava, V.D. Semenov, L.D. Fedotova, G.O. Shyshkin and others. Similar problems were also considered by the foreign researchers A. Bloom, J. Bruner, G. Winthrop and others.

Our analysis of scientific literature has shown that the problem of integrated knowledge formation is quite relevant, but the concrete solution of the problem has not been found yet. The level of integrated knowledge of the Technology students was highlighted in the monograph of G.O Shyshkin: "Practical experience in the pedagogical university and the results of our pilot study indicate a low level of integrated knowledge formation with the students of Technology. As a result, the skills of a future teacher, such as comparison; matching; contrast; extrapolation; transformation of knowledge; generalization; finding of the common phenomena in different fields of knowledge, educational concepts and approaches have not been formed." [1, 17].

Based on the results of the analysis and personal experience, we believe that the

Table 1

Table for learning of English physics terminology

Елементи кінематики (Elements of kinematics)			
Термін/Закон Term/Law	Формула Formula	Переклад Translation	Прикладивживання/Визначення Examples of use/Definition
Кінематичне рівняння руху матеріальної точки	$\begin{cases} x = x(t) \\ y = y(t) \\ z = z(t) \end{cases}$	The kinematic equation of motion of a material point	The kinematic equation of motion of a material point in a straight line (axis x) has the form: $x = A + Bt + Ct^2$; where $A = 5m; B = 4 m/s;$ $C = -1m/s^2$
Довжина шляху	$ds = vdt;$ $S = v \int_t^{t+\Delta t} dt = v\Delta t$	Path length	The path length of an object in motion in a given time is the length of actual path traversed by the object in the given time.
Швидкість	$v = \frac{ds}{dt}; v = \frac{ds}{dt}$	Velocity, speed	Velocity is defined as the rate of change of position with respect to time.
Прискорення	$a = \frac{dv}{dt}$	Acceleration	Acceleration takes place over a period of the order of 5 s

integration of disciplines “Physics” and “English” content partially solve the problem of forming of integrated knowledge and improve the level of knowledge in both disciplines. The problems of integrating physics and English and developing methods of teaching physics in English were discovered in the works of the following scientists: A.A. Potaluyeva, Y.M. Dolgopolov, L.N. Andrianova, A.L. Vavelyuk and others.

For the reason that the students of Physics and Technology have more knowledge in physics, integration of the content of two disciplines need to be implemented with the priority to wards physics. Thus, it is possible to achieve the interest of students to learn English in the way of physics. That will make learning more interesting and cause the motivation to study the both subjects.

Intensive development of physics and technology can be mostly observed in Europe and the US, where most of the technical documentation is published in English. Studying by the students of Physics and Technology English professional terminology can serve as a strong foundation for integration of Ukrainian and European Research Area.

Therefore, we believe that the most appropriate area for the integration of Physics and English is a professional terminological base. Because the terminological base is the basis of any science and its knowledge determine the level of competence of a specialist.

For this reason, on example of physics course “Physical principles of mechanics”

we have created Table 1, which takes into account the relationship between Physics and English terminology. It allows to integrate knowledge in Physics in the field of English [2]. Therefore, a student improves the knowledge of Physics and learn English not only at the conversational level but professionally. The proposed table consists of four sections: Term / Law (Ukr.); Formula; Translation (Eng.); Example of use / Definition (Eng.).

Together with introducing a term, or a law in the process of teaching English to students of physical and technological professions, it is necessary to study the information that describes physical process or phenomenon. It is important to ensure that a student has established a clear association between the term and its theoretical justification. All these factors will contribute to a more holistic perception of terms and explanation of the process or the phenomenon, it describes. That is why we have included into the table the section «Term / Law» and its theoretical explanation in the form of physical formulas; it allows you to form the knowledge interrelationship. The presence of examples of use of a term or a law contributes to the secondary consolidation of the material in physics.

For effective formation of the integrated knowledge in Physics and English, you should use the table with themed texts with tests and specific tasks.

Our work will be the basis for integration of knowledge in physics and English, which will raise the level of professional training of the students of physical and technological professions and improve the competitiveness of professionals in the labor market. In the future, we plan to continue the research in this area.

Literature

1. Шишкін Г.О. Методична система формування інтегрованих знань з фізики в процесі підготовки вчителів технологій: [монографія] / Г.О. Шишкін. – Донецьк: Юго-Восток, 2014. – 365 с
2. Є.Н. Топалов, С.О. Бандуров. Вивчення англійської мови студентами фізико-технологічних спеціальностей як чинник професійної компетентності майбутнього фахівця // Наукова дослідна робота в системі підготовки фахівців – педагогів у природничій та технологічній галузях: матер. IV Всеукр. наук. – практ. конф. – Бердянськ: БДПУ, 2015. – С. 161-163.

Рехтега Л. О.

к.п.н., доцент

Єфремова Ю. О.

студентка факультету дошкільної

та початкової освіти

Миколаївський національний університет

ім. В. О. Сухомлинського

РОЗВИТОК НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ТА АКТИВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ

Ключові слова: навчально-пізнавальний інтерес, активізація пізнавальної діяльності, пізнавальне завдання, творче мислення.

Постановка проблеми. Актуальною проблемою на сьогоднішній час є проблема активізації та розвитку навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів. Високий рівень освіченості та творчості учнів можливий тільки за умови наявності в дітей навчально-пізнавального інтересу. Діти, які погано вчаться в молодшому шкільному віці, здебільшого погіршують результати навчання в підлітковому і старшому шкільному віці і допомогти їм стає все складніше. Тому важливо цілеспрямовано формувати пізнавальну діяльність учнів ще в початковій школі. Варто зауважити, що орієнтація учнів на спосіб пізнання має безпосереднє відношення до оволодіння навичками ХХІ століття, зокрема до готовності навчатись упродовж життя. Отже, проблема активізації навчально-пізнавальної діяльності дійсно є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій досліджень. Проблему активізації навчально-пізнавальної діяльності молодших школярів розглядали: Н. Бібік, О. Киричук, О. Я. Савченко, Л. Мар'яненко, Л. Ярченко, І. В. Савченко та інші.

Мета статті – висвітлити погляд сучасних педагогів-практиків на проблему пізнавальної активності та діяльності учнів початкових класів; показати шляхи вирішення проблеми на уроках математики.

Виклад основного матеріалу. Проблема розвитку пізнавального інтересу не є новою. Вона розглядалась ще в працях Я. Коменського, К. Ушинського, С. Русової та інших відомих педагогів. Ще у 80-х роках минулого століття Г. Щукіна відокремилася пізнавальний інтерес від загального, узагальнила педагогічні засоби його розвитку на різних етапах навчання [1]. У своїй роботі «Самостійна робота учнів на уроці» Б. П. Єсіпов довів, що істотною особливістю розумової діяльності учнів молодшого шкільного віку є, з одного боку, інтенсивне зростання їх пізнавальних потреб, а з іншого – недостатня зрілість логічного мислення, обмеженість пізнавальних можливостей [2].

В учнів молодшого шкільного віку цілеспрямована пізнавальна діяльність лише починає своє становлення. На думку науковця І. Дубровіної, пізнавальна діяльність, на відміну від навчальної діяльності, формується як мотиваційне утворення. Відомий психолог М. Холодна говорить про наявність відкритої або закритої пізнавальної позиції у кожної дитини. Тобто кожна дитина або спроможна сприймати різноманітну інформацію про навколишній світ, або надто відсторонена, скута для цього.

На жаль, у процесі шкільного навчання пізнавальна діяльність як психологічне утворення у більшості випадків формується у дітей стихійно. Тому важливо, щоб вчитель вмів цілеспрямовано формувати пізнавальну діяльність та розвивати навчально-пізнавальні інтереси дітей, а не пускати цей процес на стихійне становлення.

Важливо зазначити, що **пізнавальна діяльність учня складається з таких компонентів:**

- операційний;
- мотиваційно-регуляційний компонент, до якого належить внутрішня пізнавальна мотивація – пізнавальні прагнення, інтереси та потреби;
- контрольно-оцінювальний компонент, що неможливий без наявності морально-вольових якостей та адекватної самооцінки;
- змістовий компонент (знання, уміння, навички та рівень компетентності учня);
- результативно-особистісний компонент: самоактуалізація та активність.

Операційний компонент у структурі пізнавальної діяльності є фундаментальним. Без його сформованості пізнавальна діяльність не функціонуватиме як психологічне утворення, тобто молодший школяр не зможе:

- побачити пізнавальну проблему;
- поставити мету пізнавальної діяльності;
- спланувати розв’язання пізнавального завдання [3].

Отже, на уроках математики вчитель має приділяти ретельну увагу розвитку операційного компоненту пізнавальної діяльності та формуванню таких пізнавальних процесів, як уява, образно-логічне, понятійно-логічне та творче мислення.

Розвиток пізнавальної активності учнів нерозривно пов’язаний із формуванням інтересу. Г. Репкіна та Є. Заїка виділяють такі **рівні сформованості навчально-пізнавального інтересу [1]:**

Рівень	Назва рівня	Основна діагностична ознака	Додаткові діагностичні ознаки
1	Відсутність інтересу	Відсутність проявів пізнавального інтересу до навчальної діяльності, конкретного вирішення навчальних завдань. Позитивна емоційна реакція в таких школярів може з’являтися як відгук на щось яскраве, незвичне, ігрові ситуації на уроці, ситуації, що дозволяють проявити рухову активність.	Байдуже або негативне ставлення до вирішення будь-яких навчальних задач; з більшим задоволенням виконують звичні дії, ніж оволодівають новими.
2	Реакція на новизну	Позитивна реакція на введення нового, фактичного, практичного матеріалу, але не теоретичного.	Учень активізується, ставить запитання, які стосуються зовнішніх особливостей матеріалу, конкретних фактів; включається у виконання завдання, але тривалий час активно самостійно працювати не може.

3	Допитливість	Позитивні реакції вини-кають тільки на новий теоретичний матеріал, але не на спроби вирішення задач.	Учень активний, часто може ставити запитання про новий фактичний і теоретичний матеріал, але інтерес, як правило, нестійкий.
4	Ситуативний пізнавальний інтерес	Позитивні емоційні реакції на спосіб вирішення нової часткової задачі, яка стоїти перед учнем, але не системи задач.	Активно включається у процес вирішення нових задач, намагається запро-понувати власний, невідомий спосіб їх розв'язання, прагне довести все до кінця, після вирішення задачі інтерес зникає.
5	Стійкий навчально-пізнавальний інтерес	Інтерес стосується загального способу вирішення цілої системи задач, але в межах матеріалу, що вивчається.	Учень з бажанням включається у процес вирішення задач, може достатньо довго зосереджуватися на ньому, приймає позиції про уточнення застосування цього способу до часткових задач або можливості його застосування в нових умовах.
6	Узагальнений навчально-пізнавальний інтерес	Виникає і проявляється він відносно незалежно від зовнішніх вимог, виходить за межі програмового матеріалу, орієнтований на пошук загальних способів вирішення системи задач.	Інтерес є постійною характеристикою особистості учня, який проявляє без стороннього впливу, творче ставлення до нового способу, намагається отримати додаткову інформацію, проявляє усвідомлену вибірковість інтересів.

Звісно, що кожен учитель прагне становлення в учнів узагальненого навчально-пізнавального інтересу. Для цього на уроках математики в початковій школі вчитель може використовувати:

1) дидактичні ігри як цінний засіб виховання розумової активності дітей. Вона викликає в дітей жвавий інтерес до процесу пізнання і допомагає їм опанувати будь-який навчальний матеріал. Види ігор:

ігри-формування розумових операцій (аналіз, порівняння, класифікація, узагальнення);

- ігри-відновлення, доповнення цілого;
- ігри – виключення «зайвого»;
- ігри-інсценізації;
- ігри-конструювання, рольові ігри з елементами сюжету[5].

2) технології навчання у дискусії («Прес», «Дискусія»);

3) роботу в парах («Обличчя до обличчя», «Один – удвох – усі разом»), що дає час подумати, обмінятися ідеями з партнером і лише потім озвучити свої думки з вирішення задачі перед класом. Така робота сприяє розвитку критичного мислення, умінню висловлюватися та допомагає швидко виконувати вправи, що за інших умов потребують значної затрати часу;

4) впровадження елементів інтерактивного навчання[6];

5) використання технології проблемного навчання – створення на уроці ма-

тематики проблемних ситуацій, сприйнятті, усвідомленні та їх розв'язанні у процесі спільної діяльності вчителя й учнів. У такій організації діяльності учні самі «відкривають» нові математичні істини. Основний зміст навчання математики за такої організації навчання слід спрямовувати на формування у школярів науково-теоретичного стилю математичних міркувань, здатності застосовувати логічне мислення, знаходити різні способи розв'язання задач, нерівностей, аналізувати послідовність виконання арифметичних дій, обґрунтовувати висновки, відповідаючи на такі запитання: «Як довести?», «Чому саме так, а не інакше?» тощо [4].

Отже, можемо сказати, що потенціал розвитку навчально-пізнавального інтересу та діяльності молодших школярів саме на уроках математики дуже вагомий. Перед учителем є безмежна кількість методів, прийомів та засобів, які дозволяють задовольнити пізнавальний інтерес учнів та сприяти активізації пізнавальної діяльності школярів.

Висновки та перспективи подальшої роботи. Проаналізована нами література дає можливість сказати, що пізнавальна активність – це ціннісне та складове навчання школяра, що інтенсивно формується у шкільні роки. Вона впливає на продуктивність навчання, активізацію всієї навчальної діяльності та забезпечує високий рівень математичної компетентності учнів. Щоб сформувати високоосвічену людину, творчу, з високим пізнавальним інтересом, із нестандартним мисленням, необхідно з початкової школи виховувати в неї любо до знань, науки, прагнення збагачувати свою скарбницю знань, умінь і навичок. Перспективами подальшої роботи є добір методичних вправ на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках математики в початковій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гавриш Р. Розвиток пізнавального інтересу / Відкритий урок № 3, 2011. – С. 40 – 42.
2. Есипов Б. П. Самостоятельная работа учащихся на уроках. / Б. П. Есипов. – Москва: Просвещение, 1981. – С. 15 – 16.
3. Мар'яненко Л. Формування пізнавальної діяльності в молодших школярів / за ред. Л. Мар'яненко. – К.: Редакції загальнопед. Газет, 2014. – 128 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
4. Мироновська Л. Розвивальний компонент технології проблемного навчання математики в початкових класах / Початкова школа № 6, 2012. – С. 44 – 46.
5. Савченко І. В. Дидактичні ігри як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів на уроках математики. Активні форми й методи розвитку пізнавальної діяльності учнів / Початкове навчання та виховання № 16 – 18 (272 – 274), червень 2011. – С. 12 – 18.
6. Ярченко Л. П. Розвиток пізнавальної активності учнів початкових класів шляхом упровадження елементів інтерактивних технологій у навчально-виховний процес / Початкова навчання та виховання № 12 (412), квітень 2015. – С. 2 – 4.

Висоцька О. Л.

асистент кафедри іноземних мов

для гуманітарних факультетів

Львівського національного Університету

імені Івана Франка

SOCIAL RELATIONSHIPS IN WRITING AND THE IMPACT OF NEW TECHNOLOGIES ON IT

This article has considered some of the main issues in writing investigation and theory. We have paid attention to several items which demonstrate the state of the contemporary investigation of text and composition and which reflect our understanding of writing. The impact of new technologies on writing is presented as a social and interactive process. A text is always inextricable from the processes of production and interpretation that create it and the ways we teach and investigate writing reflect this.

Many scientists have been investigating different matters connected with writing; among them there are such famous investigators as Scollon, Brown, Levinson, dark, Barton, Johns, Halliday, Snyder, Hyland and other scientists. While investigating interpersonal choices of individual writers we are to speak about creating them through discourse. One can't say that relationships are namely and only discourse, but we can create a coherent social reality through writing as one of the main ways of both personal and professional relationships discursive practices.

There exist different ideologies in our society, and these ideologies help us to create cohesion and mutual understanding. This cohesion and mutual understanding are programmed by particular relationships of power and authority, but they are not only programmed by them but also constrained, restricted, framed and shaped by these structures, as well as by the rhetorical choices of the individual writers, their sense of vision of the future readers, their goals and genres.

We cannot omit, in this context, Brown and Levinson's study of the *three dimensional* evaluations of the readers by the writers: **1** the social distance between them; **2** the power difference between them; **3** the scale of the imposition being made on the readers.

Social relations in writing are connected, first of all, with: 1) its main function as a *transactional medium*, (as such it appeals to the reader with his (the reader's) different problems, sufferings, thoughts and the ideas of the future interconnection between content and readers; 2) a way of expressing social relations by writing (we mean different *frames* of social interaction in writing, such as coercion, politeness, independence and so on); 3) although our social and *discoursal* contexts practically always influence our relationships (they carry 'writer-reader interactions' assumptions), individual choices always give us the possibility of alternatives. It means that the writer (speaker) is to decide what strategies to use Involvement strategies, which express approval and acceptance of the reader, or Independence strategies which underline respect and recognition of the hearer's right to autonomy.

Thus, it means that we are to speak about metadiscourse, i.e. 'discourse about discourse'. The correlation between the writers and the readers is in the virtual realm of

imaginary responses, because the problem is in the lack of the immediate feedback and we are talking about possible, suggested or supposed, or in other words, virtual responses, and not the real ones. Discourse refers to the devices writers use for organizing of the texts, involving readers or guiding them through a text, while demonstrating their attitudes both to their material and their audience. Metadiscourse is therefore based on the writer's evaluation of an audience and the aim of writing, finding corresponding readers for corresponding writers, although we cannot be quite sure that the results of our strategies' implementing may be the expected ones.

Such factors as power and social distance are constructed by us, and can be manipulated through the acts of writing, but for this purpose the writers (authors) are to be some kind of a 'prophet' to evaluate properly well their future readers' resources and the interests of their future audience in order to express themselves in the whole number of contexts, and to get positive results in their scientific work.

One more question we want to draw attention to is the impact of new technologies on writing. It is presented as a social and interactive process in the article, and as such is a very important one in our life. Electronic communication technologies have a major impact on the styles and genres of the authors' identities, on the ways we write, on the final products we create; that is why our life is impossible without the use of different mass media (not only computers, but DVD and the other types of new techniques). The new technologies change everything in our life greatly: 1) change people to the utmost extent (those who do not use new technologies are isolated from life); 2) change products of their work greatly (the appearance of a *hypertext* - a completely electronic, '*flexible*' text); 3) arise a phenomenon of *intertextuality*; 4) combine different modes of communication and so on.

REFERENCES:

1. Barton, D. and Hamilton, AI. (1998) Local literacies: reading and writing in one community (London: Routledge).
2. Clark, R. and Ivancic, R. (1997) The politics of writing (London.- Routledge).
3. Halliday, M.A.K. (1989) Spoken and written language (Oxford: Oxford University Press).
4. Hyland, K. (2002) Teaching and researching writing (London: Pearson Education).
5. Johns, A.M. (2000) Genre and pedagogy (Mahwah, NJ: Erlbaum).
6. Snyder, I. (ed.) (1998) Page to screen: taking literacy into the electronic era (London: Routledge).